

81. évfolyam, 13. szám
2016. április 3.

evangélikus

élet

Gryllus Dániel:
**Pál apostol
nyomdokain**

Kéthetente megjelenő magazin | evangelikus.hu

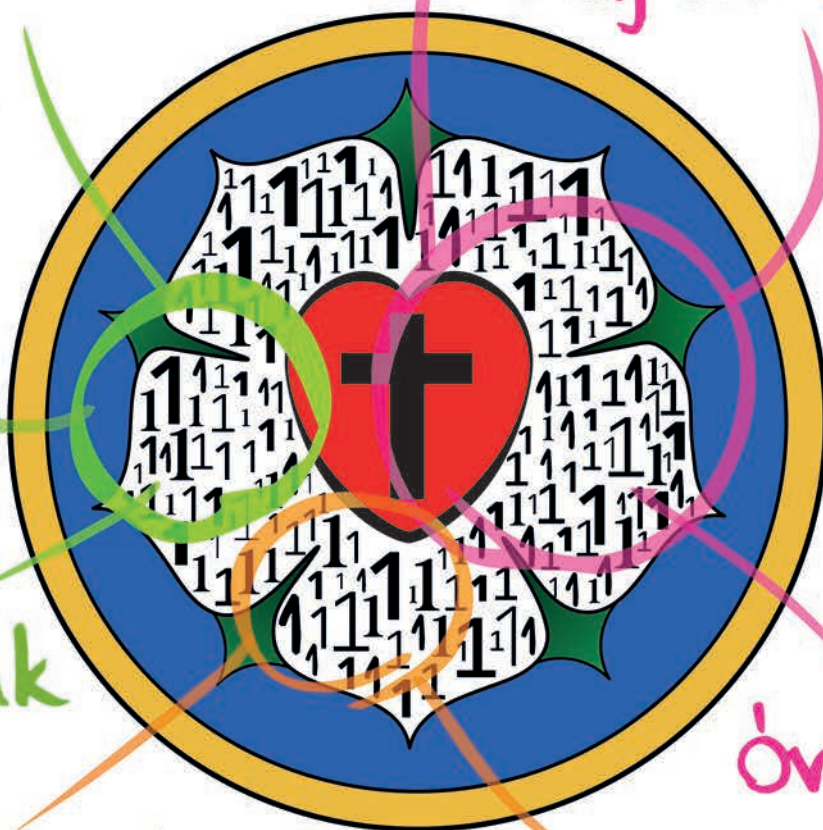
SEGÍTSÉN EGYHÁZI 1%-ÁVAL IS!

rászoruló családok

fogyatékkal
élők

hajléktalanok

idősek

iskolák

óvodák

gyülekezetek/
közösségek

bántalmazott anyák
és gyermekeik

egy százalék
LÁTHATÓAN EVANGÉLIKUS

Gulyásagyú a flaszteren

A szarvasi ótemplomi főzőcsapat 2010 óta gulyásagyúban készíti a finom ételeket az utca kövén. Azóta közel százezer adag ételt osztottak ki a rászoruló emberek-

nek. Megfordultak már Sárváron, Nyíregyházán, Mezőberényben, külföldön pedig Stuttgartban és Nürnbergben. Munkatársunk bepillantott a kulisszák mögé, hogy megtudja, hogyan készül a finom étel, és mi a titok.

Pepita füzetek

Egy budapesti zsidó fiatalember 1938 és 1944 között írott naplójának soraival szembeüthet az olvasó egy olyan időszakról, amely embertelenségbe torkollott. A fiú

feljegyzései arra utalnak, hogy ha megéri, talán író lehetett volna vagy más értelmiségi. Íráskészségéről, stílusérzékéről, humoráról, olvasottságából adódó szókinéséből, színes kifejezőmódjából ki-ki meggyőződhet az ifjú lélek érzelmi hullámvásárlásáról és gondolatainak valódiságáról.

Istennel nem lehet alkudozni

Szokolay Sándor zeneszerző március 30-án lett volna 85 éves. De a Teremtő 2013-ban elszólította közlünk. Aki valaha is találkozott vele, meggyőződhetett

végtelen humanizmusáról, emberségéről és hazaszeregetéséről. Művei a nemzet és a világ kultúráját gyarapítják. Mélyen vallásos volt. Mindennap olvasta a Bibliát.

Április, ó, április

Szívműtétet közvetít a rádió. Lip-dob, lab-dab. A technika felerősítésével halljuk a beteg szívének lüktetését. Lip-dob, lab-dab, lip-dob, lab-dab.

Az első szívhang, a lip vagy a lab hangosabb, mélyebb és hosszabb, mint a második.

Kiszalad a vér az emberi testből, miközben a dübörgés eljut a tudatig.

Mit akar ez a hang? Nyugtalanít.

Minek kapcsoltam be a rádiót? Azon veszem észre magam, hogy végtagjaim együtt kalapálnak a dobbal, az ülés ellen tiltakoznak, de agytekervényeim még nem mozdulnak. Fel hát, nem érted? Fel, mozogni, úszni, futni, biciklizni, az április ezt követeli tőled, erre biztat. Csak nem fogod hagyni, hogy kiborítson egy hang, mit hisz magáról ez a lip, dobjon csak a dab, ahogy akar...

Márai Sándor írja, hogy „a tavasz dühös évszak”. Meg azt is, hogy szalonspicce van a kertnek a tavasztól. „A fák még kopárak. Csak az ágak hegyén fénylik a rügy, mint megannyi lán-dzsahegy, mellyel harcra készülődnek...” Tóth Árpád így énekel: „Április, ó, Április, / Minden csínyre friss! / Faun-bokáju, vad suhanc, / Újra itt suhansz! / Vásot cigánykereked / Porozza a tereket, / Repül a szemét, / Levegőbe paraszat / Hintegetsz és darazsat, / Illatot s zenét!”

Fel, na, fel, ugrás a vízbe, ki a levegőre, tárt karokkal vár a természet; „a szárad hőse az óvatos ember, aki a rohanó tempóban törődik a testével is” (Örkény István) – lip...

Nyugalom, barátom, a dobszó rövid, még egy-két lab-dab, aztán zene szól majd, görnyedj csak számítógéped fölé, kopogd az l-t, az a-t, a b-t, nevesd ki a hangot, és legyints!

Lip-dob, lab-dab.

Az emberek többsége kényelemtől megfertőzve autóba ül.

Már régen elzártam a rádiót, de még mindig itt zakatol a fülemben ez a lip-dob, lab-dab. Napok óta visszhangzik bennem két hang: az első, a lip vagy a lab hangosabb, mélyebb és hosszabb, mint a második.

Talán ha állandóan hallanánk a szívünk hangját, jobban vi-gyáznánk az életünkre.

● KŐ ANDRÁS

Kinek kell egy ilyen gyerek?

Április 2. az autizmus világnapja. Ebből az alkalomból szólal meg egy olyan édesanya, akinek egyik gyermeke érintett ebben a fejlődési zavarban. Az elmúlt években mintegy harminc, autizmussal élő gyereket és fiatalot ismert meg, zárkózottabbat és nyitottabbat, gyors mozgásút és óvatost, merengőt és csacsogót, zseniálisat és titokzatost. A közös vonások persze valóban egy halmazba helyezik őket, bár mindegyikük egyedi és megismételhetetlen személyiség.

A hónap igéje

Értékes vagy! Igen, ezt neked és a gyülekezetednek mondja Istenünk, az Örökkévaló. Néha érzed, tapasztalod, hogy az emberek nem tartanak sokra. Magad is úgy látod, hogy képességeid nem igazán kiemelkedőek, hanem csak átlagosak. Ez jó, ha szerénységben és Istentől való függőségben tart, de rossz, ha elkeserít és elcsüggeszt. Közösséged sem túl nagy, nincsenek extra programok, nem állítanak oda példának mások elé, nem jönnek a riporterek kérdezgetni a gyülekezet kiemelkedő alkalmai felől.

„...ha figyelmesen hallgattok a szavamra, és megtartjátok szövetségemet, ti lesztek az én népem valamennyi nép közül, bár enyém az egész föld. És papok birodalma és szent nép lesztek.” (2Móz 19,5–6; újonnan revideált Károli-ford.) Az eredeti szövegben az „én népem” helyén egy olyan szó szerepel, amely azt jelenti, hogy „kincs, értékes tulajdon”. Mert Istennek mindenki értékes tulajdona lesz, aki benne hisz. Akikért Jézus meghalt a kereszten, hogy bűnbocsánatot és új életet nyerjenek. Ez az eklézsia, az igaz kincs. És ha ezt megértjük, számunkra is nagy kincs lesz elhívottságunk és gyülekezetünk.

Ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket. (1Pt 2,9)

Igénkben az Úr arról beszél, hogy bízá, mégis értékes vagy – az ő szemében. Mert az övé vagy, őt szolgálod, és ő a szeretet és kegyelem közösségében van veled. Kiválasztott és elhívott. Ha így van, nem kell csüggedned, a helyeden vagy. Ahova Isten állított, hogy az ő tanúja és képviselője légy. És akkor nem az lesz az örömed, hogy minden sikerül, minden megoldódik, mindenki rád figyel, hanem az, hogy bár jó vagy rossz a sorsod, nehézségek közt élsz, vagy eredményeket látsz, mindenben veled van a te Istened. És ez a fontos. Így leszel boldog és az Úr képviselője a világban.

Péter apostol arról beszél, hogy kihívtak – a görög szó az *ekklézia*, a magyar nyelvben eklézsia alakban használjuk –, egyház lettünk a „nem népből” és a „nem kegyelmet nyertből” (10. v.). Hogyan? Isten irgalmassága által. Mózes népével is így volt a Sínai-hegy tövében. Azt üzeni általa az Úr, hogy az Egyiptomból, a bűn Egyiptomából kihozott tömeg áldott közösség lehet.

„Isten tulajdonba vett népe” úgy is fordítható, hogy „olyan nép, amelyet megtart az Isten”. Ez csodálatos. Erről írja igénk: választott nemzetiség vagytok, az Úr hívott el titeket. Királyi papság vagytok, akik a Leghatalmasabbat szolgáljátok. Szent nemzet vagytok, akik tiszták tudtok maradni e világban az Úr segítségével.

És ebből következik a megbízatásunk: elmondjuk, hogy mások is kijöhetnek a sötétségből a világosságra, és csodálatos életet élhetnek. Mert értékesek lehetnek ők is. Lehet, hogy a hétköznapi világ nem értékeli bennünket, de csodálatosan kárpótol és betölti szívünket az, hogy a mi Urunk, Megváltónk igen. Nekünk ő a „kincsünk”. („Ó, Jézus, kincsem, vigaszom...” – EÉ 503)

Húsvét után élünk. Az élő Úr jár velünk. A legértékesebb kapcsolat a vele való közösség és az ő világosságát fölragyogtató élet.

• SZÉLL BULCSÚ

Oratio œcumenica

Mindenható Isten! Hálát adunk neked azért, hogy kegyelmedet napról napra megújítod rajtunk, köszönjük, hogy szeretetedet kiárasztod ránk. Köszönjük, hogy akkor is mellettünk állsz, amikor mi nem figyelünk rád. Végy oltalmadba minket, és hallgasd meg kéréseinket.

Könyörgünk hozzád egyházadért, hogy az egész világon hirdesse az evangéliumot. Erősítsd meg a szolgálatban állókat, hogy félelem, kudarc, fáradság ne vegye el a hitüket és állhatatosságukat. Légy irgalmas azokhoz, akik elhagyják utadat, és vezesd őket újra magadhoz.

Könyörgünk hozzád minden embertársunkért. Szeretteinkért és barátainkért, munkatársainkért, szomszédainkért, közeli és távoli rokonainkért. Erősítsd a családokban az egymást összekötő szeretetet, a közösségekben a megértés és elfogadás lelkületét. Add, hogy egymás által is észrevegyük a te jelenlétedet.

Könyörgünk hozzád a betegekért, a magányosokért, a munkanélküliekért, a hajléktalanokért. Segítsd azokat, akik segítségre szorulnak, és segítsd azokat is, akik az ő segítségükre vannak. Adj vigasztalást a haldoklóknak és a gyászolóknak. Ne engedd, hogy a reménytelenség és a kétségbeesés elhatalmasodjon azokon, akik nem képesek fordítani sorsukat. Akaratod szerint formáld életünket.

Könyörgünk a világ békéjéért. Ne engedd, hogy az ellenségeskedés és a gyűlölet szava elhatalmasodjon. Teremts békét a viszálykodó családtagok, ismerősök, szemben álló csoportok, nemzetek között. Áldd meg a békéért dolgozók munkáját, és tégy minket is a béke követivé a világban.

Könyörgünk hozzád minden ember üdvösségéért. Vezess minket is magadhoz, de mutasd meg szeretetedet és hatalmadat azoknak is, akik téged keresnek. Könyörgünk magunkért, hogy mindig nálad keressünk vigasztalást és erőt, hogy soha ne feledkezzünk meg a hálaadásról és a bűnbánatról.

Add meg nekünk mindezt kegyelmesen szent Fiadért, Jézus Krisztusért, Urunkért és Megváltónkért. Ámen.

Mikro- és makrovilágok

Gondolatok A szoba című filmről

Mást jelent a minőségi jelenlét egy gyermek és mászt egy felnőtt társaságában. Az előbbit szívből lehet csak működtetni, intellektuális futamokkal, okoskodással nem sokra megyünk. Ahhoz, hogy ez az ösztönös, benső tartalom feltárulhasson, sok ráakódott külső rétegtől kell a szülőnek megszabadulnia. Az állandó elmepergés, a sietség, a „folyton tenni kell” kényszere, egyszóval a mai ember általánosnak mondható életberendezkedése nem kedvez ennek a másfajta beállítódásnak. Nem kedvez továbbá a témához kapcsolódó média rettenetes tapintatlansága, kellékorientált vagy éppen divatos elméletek mellett pózoló didaktikus hangneme és persze az esetek többségében a szomszéd „mamitársak” hozzáállása sem.

Úgy tűnik tehát, az életnek ezen a legtermészetesebb és egyik legörömtelibb mezején is egyfajta „szabadságharcot” kénytelen vívni a szülő. Ki kell rekesztenie a külvilág zaját egy olyan intim térből, melyben a zajnak semmi keresnivalója nincsen. *A szoba* című, igaz történet alapján készült regény (szerzője Emma Donoghue) és a hazai mozikban január végén bemutatott filmadaptációja (rendező: Lenny Abrahamson) egy olyan világba kalauzolja el a nézőt, ahová semmiféle külső zaj nem szűrődik be. Egy négyszer három négyzetméternyi fészkerben cseperedik fel a főszereplő kisfiú, Jack (Jacob Tremblay), és ez a mikrotér jelenti neki az egész világot.

A tetőablakon túl az űr van, a tévében meg a nem valóságos dolgok, mint például más emberek, boltok, állatok... Bár édesanyjával – a filmben zseniális alakító Brie Larsonnal – egy növényt is nevelgetnek odabent, és még tojáskigyjójuk is van (hosszú évek alatt a megtört tojáshéjából ugyanis igazi óriáskigyt lehet készíteni), Jack titkon reméli, képzeletbeli barátja, Lucky kutya egyszer majd eljön hozzá... Joy, az anya nagyon is tisztában van kilátástalan, tragikus helyzetükkel, mégis van ereje ahhoz, hogy leleményes szeretettel boldog gyermekkort teremtsen Jacknek sok-sok játékkal, mesével, egyedi szertartásokkal, kreatív tornaórákkal.

Esténként a fogva tartó, becenevén „öreg Nick” (Sean Bridgers) meglátogatja a fészker lakóit, visz nekik ennivalót és egyéb szükséges dolgokat, no meg heti egyszer „vasárnap meglepivel” is szolgál.

A regény azért nagyszerű, mert a megdöbbentően kegyetlen történetet egy kisfiú szemével és nyelvezetével mutatja be,

de aztán sikerül az áttörés. Jack hős lesz, aki régi, néhány négyzetméternyi biztonságát elveszítve, anyja egy kis darabját (egy kiesett rossz fogát) állandóan magánál tartva képes a semmibe ugrani, nekivágni egy felfoghatatlanul tág, ijesztő, mégis vonzó világnak. Az események innentől kezdve ugyanolyan szédületes sebességgel pörögnek, ahogyan

A főszereplők: Jack, a kisfiú (Jacob Tremblay) és az édesanyja (Brie Larson)

aki – mivel ebbe a világba született és nőtt bele – nem érzi a helyzet abnormitását, aki a kismizmiztségben is gazdag. Nem ismer más alternatívát, az adott helyzetet úgy fogadja el, ahogy van. Édesanyja hihetetlen lelkiérőről és tartásról tesz tanúbizonyságot, bár erejének forrása elsősorban épp maga a gyermek.

Jack ötödik születésnapja hoz fordulatot gondolkozásában, amikor újra felébred benne a remény a szabadulásra. A szökési terv megvalósításához az anyának ki kell képeznie a fiút, és be kell avatnia ismeretlen „titkokba”. Jacknek a valóságról addig formálódott képét gyökeresen át kell alakítania: valódi tapasztalat híján hihetetlennek tűnő dolgokat kell elhítenie vele a falon túli világról. Ez eleinte igen nehézkes és fájdalmas beavatkozás a gyermek belső világába,

a kisfiú szíve zakatol a félelmetes „külvilágban”, ahol semmit nem ismer, és teljességgel elveszítettnek érzi magát. Mindezek ellenére sikerül teljesítenie küldetését, és végül megmenti édesanyját.

Szabadulásuk után egy másik történet veszi kezdetét, a gyermek számára ez váratlan ingerözönt, az anya számára pedig úgynevezett poszttraumás időszakot jelent.

A történet nagyon érzékletesen mutatja be biztonság és bizonytalanság, szükségesség és tágasság, rabság és szabadság megrázóan relatív voltát. És rávilágít arra, hogy a regénybeli Isten hol sárga, hol ezüst arca voltaképp minden kicsiny térben, minden szenvedésben ott van, átsüt minden tetőablakon, és ajtót nyit a szenvedők belsejében új, végtelenül tágas terek felé...

• KINYIK ANITA

Húsvét ünnepe után 1. vasárnap (Quasi modo geniti) – Ézs 40,25–31

A hívástól a szárnyra kelésig

Életre hívottak. A húsvéti örömhírből szinte magától értetődően következne, hogy akit ez a fénylő örömhír utolér, aki egyszer már hallotta és felfogta, annak lesz ereje elindulni és továbbadni új értelmet nyert életének tanulságait. Követni mindenben a Feltámadottat, útközben is megőrizni a lendületet. Hiszen szárnyakat adó felismerés, hogy nem vagyok többé a körülmények foglya, és reménységgel tekinthetek jövőm és életem vége felé.

Talán ugyanilyen evidensnek gondolnánk azt is, hogy a babiloni fogságban élő izraelitáknak hangzó prófétai üzenet, miszerint a több évtizede tartó deportálás nyomán végre hazatérhetnek, hasonló mozgósító erővel hat. Valójában az idegen uralom alatt és idegen istenek jóléti földjén nehezen lehetett felkelteni a vágyat a hazatérés vállalására. Egy hitében és reményeiben szárnyaszegett népet kellett második Ézsaiáson keresztül megszólítani Istennek. Ki az, aki több mint fél évszázad után szembesülni akar a kikerülhetetlen feladattal, hogy romokból kell újjáépítenie Jeruzsálemet és a templomot? Ki az, aki a relatív biztonságot nyújtó idegenből egy viszontagságos út nyomán vissza akar térni a régi ígéretek bizonytalan színhelyére? Ki meri rábízni magát az útonlét meglepetéseket tartogató Urára?

Legyőzni a távolságot. Léteznek az a táv, amelyet minden reménységre hívott embernek meg kell tennie. Az utat Babilontól Jeruzsálemig. A távot az üres sír élményétől a saját életterünkig. Egykori tanítványoknak Galileáig, nekünk a legutóbbi eleven húsvét élményétől a saját családjunk, rokonságunk, közösségünk köréig. Bármely távolság, amelyet a hit hazahívó útján teszünk meg, bizony hordozza annak a kockázatát, hogy közben kimerülünk vagy elbotlunk. Kezdeti szárnyalásunk előbb futással, majd kocogással lassul, a biztos léptekből pedig szinte észrevétlenül szállhat el az erő, hogy aztán felemelt kézzel jelezzük: sem erőm, sem kedvem nincs így továbbvászorogni. Ki tudja, hányszor akadt már el így a jó hír kihordása, a szabadítás öröme, húsvét lényege életünkben?

Hasonlíthatatlan erő forrása. Isten azonban mindig odafordul az erő és bizalom híján megtorpantakhoz, és megkérdezi: „Kihez hasonlíthatnátok engem, kivel mérhetnétek össze?” (25. vers) Újratánít, az alapoktól kezdve. Emlékeztet bennünket is arra, hogy senkivel sem mérhető össze hatalma és ereje. Mivel ő teremtette a mindenséget, ő vetette meg az alapját minden életnek, ezért tőle függünk. Számba akarja vetetni velünk is az alkotásait. Hogy észrevegyük, neki engedelmeskednek az ég csillagai – a babiloni asztrális vallás istenei – és minden földi hatalmasság, a mégoly nyilvánvaló katonai erővel bíró Círus is. Isten egyszerre mutatkozik be úgy, mint kifürkészhetetlen, ám aktív teremtő Úr, és úgy, mint aki szeretettel gondoskodik övéiről. Akit talán meg sem érthetünk minden történelmi helyzetben, de aki erejét és hatalmát elérhetővé teszi a legszorongatottabb helyzetekben is.

A vasárnap evangéliumi szakaszában (Jn 20,19–29) a feltámadott Jézus is odalép az erő és bizalom híján megtorpant, félelemtől terhelt tanítványokhoz, és kétszer is békességgel köszönti, majd küldi őket, és rájuk lehelve így szól: „Vegyetek Szentlelket!” Vagyis járjátok az utat a Lélek erejével. Jelenlétemben.

Bátorító szárnybontás. Aki ma talán úgy éli meg a sorsát, hogy Isten háta mögötti helyzetben van, az meghallhatja, hogy Isten nem hagyja magára. Kamaszkorának lázadásaival, túlhajszolt életének ürességével vagy időskorának terhével. Nincs kivétel abban, hogy újratöltésre, erőforrásra szorulunk naponta. A kérdés csupán az, kire nézünk várakozással.

„De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem lankadnak meg, járnak, és nem fáradnak el.” (31. vers)

Ezek a különlegesen sokat jelentő igék a reménység hangját közvetítik. Van visszaút, és van útítársunk. Akkor is, ha egy egész nemzedék felejtette el a szövetségadó Istent. Akkor is, ha leküzdhetetlennek tűnik a távolság a régi feltámadásremények és a jelen valósága között. Van erőt adó Istenünk, aki a romok közötti újrakezdéshez is tud bátorítást adni! Hitünkben, családjunkban és gyülekezetünkben. Támogat a vigasztaló Szentlélek, aki a halál legyőzőjének követésére hív. Aki hol szárnyalással, hol az egymás utáni léptek folyamatosságával ajándékoz meg. Hogy a húsvét ünnepe követő vasárnapok sorában ez az első rögtön a talpra állás és a megerősített újrakezdés ünnepe lehessen.

● ARADI GYÖRGY

Imádkozzunk! „Áldjad őt, mert az Úr mindent oly bölcsen intézett: / Sasszárnyon hordozott, vezérelt, sok bajban védett! / Nagy irgalmát / Naponként tölti reád, / Áldását mindenütt érzed.” (EÉ 57,2)

Gulyásággyú a flaszteren

Isten szeretetéből táplálkozó ételosztás

Többtucatnyi önkéntes segítségével évente tízezer adag ízletes, meleg étel jut el a rászorulókhoz a szarvasi ótemplomi főzőcsapat munkájának köszönhetően. Most bepillantunk a kulisszák mögé, illetve a fazekakba, és megmutatjuk, hogy napok munkájának eredményeképpen hogyan készül el a nyersanyagokból egyszerre nyolcszáz adag.

Tíz évvel ezelőtt kezdték meg a jótékonyági főzőakciókat a szarvasi evangélikus Ótemplomi Szeretetszolgálat munkatársai. Először csak az ellátottjaiknak és a gyülekezet tagjainak vittek meleg ételt a nagyobb ünnepek idején. 2010-től azonban gulyáságyúban főznek az utcán. Azóta közel százezer adag ételt osztottak ki a rászorulóknak.

A munka azzal kezdődik, hogy Pásztor Máttyás a segítőivel együtt csütörtökön vá-

sárolni indul: 58 kilogramm színhús, 20 kilogramm bab, 20 kilogramm krumpli, 20 kilogramm vegyes zöldség, fűszerek és szeretet – ez kerül majd bele a gulyáságyúba a vasárnapi babgulyáshoz. Rutinosan szervezik meg a munkát, hiszen hatodik éve Pásztor irányítja a gyülekezetben a főzéseket. A szeretetszolgálatnál tanyagondnoki szolgálatot is ellátó férfi jól ismeri a környék embereinek életét. Tudja, hogy ha ők nem segítenének, sok idős ember maradna vasárnaponként meleg étel nél-

kül. Ezért aztán Pásztor Máttyás időt és fáradságot nem kímélve, szeretettel végzi a munkáját, és nemegyszer a szabadidejét is feláldozza a cél érdekében.

Jókedvű kacaj és munkacaj fogadja az embert, ha pénteki napokon betér az Ótemplomi Szeretetszolgálat Vajda Péter utcai épületébe. Az ótemplomi gyülekezet fiataljai és önkéntes gyülekezeti tagok ülnek az asztaloknál, pucolják a krumplit, a zöldséget, vágják fel a hozzávalókat a hétvégi babgulyáshoz.

A fiatalok közül a kevésbé gyakorlottak „harci sérüléseket” is szenvednek, de Lázár Zsolt esperes szerint azok a diákok, akik szabadidejüket feláldozva segítenek, mindannyian fontosnak érzik a szolgálatot, és úgy tartják, befér pár karcolás is. Akik a mostani előkészítésben segítenek, mindannyian jó tanulók, sokan tanulmányi versenyeket nyertek, vagy kimagasló sportteljesítményükkel tűnnek ki a többiek közül. Az idősebbek is szívesen végzik a tennivalókat, gondozóikkal együtt, klubfoglalkozás keretében munkálkodnak egy másik asztalnál.

Rutinosa nyitja ki a kertkaput, és húzza ki a gulyáságyút az utcára vasárnap reggel hét órakor az „Ótemplomi Culinary Team”. A felfűtés után már indul is a munka. Pásztor Mátyás és segítői szorgoskodni kezdenek.

Raffay Pálné Maca Kardosról jön a félhetes busszal. „Igazán jókedvvel, szívesen készítem az ételleket, úgy, mintha magamnak főzném” – mondja. Ő a csapattal Nürnbergben, Stuttgartban is járt már, de az országhatáron belül Sárváron, Nyíregyházán és Mezőberényben is vállaltak a szarvasihoz hasonló ételosztást.

A csapat új tagja, Tóthné Zsuzsa idén csatlakozott hozzájuk. „A korábbi években láttam a sorban állókat a szeretetszolgálat előtt, és sokszor én is beálltam, hogy

BABÁK ZOLTÁN FELVÉTELEI

idősebb, nehezen mozgó rokonaimnak vigyek meleg ételt vasárnap – vallja be. – Aztán ingerenciát kaptam, hogy segítsék a munkában. Úgy gondolom, jót teszek az embertársaimnak ezzel a cselekedetemmel.”

„Bármelyik étterem étlapján szerepelhetne az az étel, amelyik itt a rászorulóknak

tányérjába kerül” – vélekedik az ótemplomi gyülekezet felügyelője, Czinkoczkó Mihály nyugalmazott főiskolai docens. Az egytálételt maga is megkóstolja Lázár Zsolt esperessel együtt, ezzel is mutatva a rászorulóknak, hogy minőségi alapanyagokból, szívet-lelékkel készülnek a kiadós fogások. ►

„Eddig 2400 adag étel volt a legtöbb, amelyet egyszerre kiosztottunk, ez az osztás a kondorosi betyárnapon volt – emlékezik az esperes. – Akkor kicsit túlválgattuk magunkat. Azóta a nyolcszáz adag az, amire ráálltunk. Ez is sok előkészítést, szervezést igényel, de szerencsére segítők-ből sosincs hiány. Így sikerül évente mintegy tízezer adag meleg ételt kiosztanunk. Jó lenne, ha a gyülekezetek közül többen is kedvet kapnának az efféle jótékonykodáshoz. Nagy szükség van a hasonló szolgálatra.”

Czinkoczkó Mihály felügyelő szertegázó kapcsolatai is jól jönnek ehhez, hiszen sok olyan ismerőse akad, aki jó szívvel, mecenatúra ürügyén segíti a nemes tevékenységet. „Lehet nagyvállalkozó vagy csak egyszerű gyülekezeti tag, szívesen állnak be a támogatóink sorába – mondja. – Sokan névtelenséget kérnek, mert nem szeretnék, ha dicsekvésnek vennék a helyi

emberek az adományt. Szükség is van a támogatásukra, mert a babgulyás elkészítése 150 ezer forintba, míg a székelykáposzta körülbelül 130 ezer forintba kerül. Megfizethetetlen persze a hozzáadott önkéntes munka is.”

„Köszönöm a szponzoroknak és az evangélikus egyháznak, hogy támogatnak minket ezzel az étellel. Matyiéknak külön köszönet, hogy a szabad vasárnapjukat feláldozzák azért, hogy mi ételt kaphassunk” – mondja egy idős asszony elcsukló hangon, a sorban várakozva. Gulyás Csaba Mihályné Anikó kerekesszékekben ülve vár a sorára. Három gyermeket nevel, és nemcsak a vasárnapi, de sokszor a hétfői ebédet is így biztosítja családjának. Kozák Ferenc nyugdíjas pedagógus is türelmes: „Hálás vagyok az evangélikus egyháznak a nemes kezdeményezésért, hogy az időseknek, az elesetteknek segítséget nyújt – mondja. – Harmadik éve járok ide. A tömegben elkészített tá-

bori koszt íze igen finom tud lenni!” – teszi hozzá mosolyogva.

Tíz órakor úrvacsorás istentiszteletre hívogatnak. Amikor véget ér, akkor kezdődik az ételosztás. A rövid köszöntés során Lázár Zsolt esperes kiemeli, mennyire fontos, hogy „az Isten igéje, mint jó mag az ember szívébe, jó földbe essen, s termést hozzon. Ahogyan ez az ételosztás is az Isten szeretetéből táplálkozik, hiszen az adakozókat és a munkatársakat is Isten indítja cselekvésre”.

Czinkoczkó Mihály is megköszöni a főzőcsapatnak, hogy a rossz idő ellenére végigdolgozták a vasárnap délelőttöt, és finom étellel ajándékoztak meg minden rászorulókat. Horváth Zoltán Olivér lelkész még imádkozik. Aztán alig húsz perc alatt elfogy az étel. Ezt a gyorsaságot Klenk József, a gyülekezet 2013-ban elhunyt korábbi felügyelője is minden bizonnyal elismeréssel nyugtázná.

● HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

Pepita füzetek

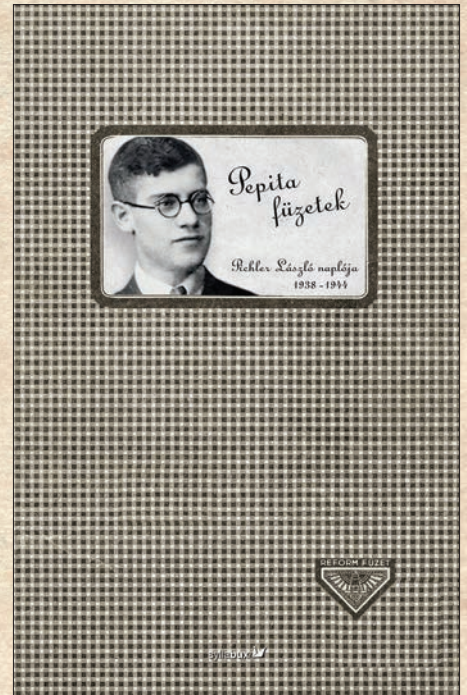
Pichler László naplója 1938–1944

„Azt hiszem, Ausztriának 1938. márc. 12–13-án a Német Birodalomba való beolvasztása új korszakot nyit az európai történelemben. Ezért kezdtem el ezt a naplót. Ha igazam lesz, a jövőbe érdekes adatokat és gondolatokat fog talán átmenteni; ha nem lesz igazam, mostani fontoskodásomnak, nagyképszerűségemnek és naiv politizálásomnak kedves emléke lesz” – így vall feljegyzéseiről a történelmi napon egy tizenhét éves fiatalember, Pichler László.

A folytatásban ez olvasható a naplóban: „Ma reggel is, mint mindig, 6-kor keltem, hogy leckéimet megtanulhassam, ill. hogy átfuthassam. És most jön az az esemény, melynek ez a napló létrejöttét is köszönheti: a megérkezett Pester Lloydot Gyuri [*Laci bátyja – a szerk.*] a kezébe kaparintotta, és már le akartam mondani a mai újságolvasásról, mikor Gyuri hangosan kezdte a címetek olvasni: »Schicksalswende Österreichs... Einmarsch deutscher Gruppen... Schuschniggs Abschied.« A középületeken mindenütt horogkeresztes zászlók, a nép (állítólag) örömben úszik, a közigazgatás, rádió náci kézen van. Anglia erélyes hangú jegyzéket küldött Berlinnek – mintha ez a füle botját mozdítaná erre, Hitler ismeretlen helyre utazott. Ilyen zűrzavaros gondolatok után iskolába mentem, ahol a nap a német bevonulás jegyében telt el. Jójszakát.”

Négy füzet, hat esztendő felölelő napló. Előd Nóra nyugalmazott drámapedagógus – egykor Sztehlo Gábor evangélikus lelkész megmentette – regénybe illő módon bukkant rá régi, „Családi emlékek” feliratú papírdobozok mélyén a sűrűn teleírt, pepita fedelű füzetekre. A költözések közben a dobozok vele utaztak lezárva, valami csoda folytán megmenekülve az enyészettől. Nóra – édesanyjuk halála után – nővérel, Katalival nekiállt a dobozban lévő leveleknek, de a pepita füzeteket már nem bírták kinyitni. „Majd legközelebb.”

Nem lett legközelebb. Kati meghalt. Sok év után unokatestvérenek, Dezsényi Katinak a kezébe került a dokumentum, ő szerkesztette könyvvé. Nóra jegyzetekkel látta el, amelyek szinte egy második, rendkívül érdekes család- és kortörténetet

adnak ki. Mint meséli, eredetileg a gyermekeinek akarta továbbadni: „Emlékeimben Laci hullámos hajú, pápaszemes fiatalemberként él, aki testvéreivel, Gyurival és Andrissal együtt rajongó szeretettel és dédelgetéssel vett körül bennünket, Előd kislányokat” – írja.

✱

A négy füzetből három nővér révén több család – a Dezsény, Pichler, Előd, Káldor, szülők, gyerekek, unokatestvérek – élete bontakozik ki. A „főszereplő” Pichler fiúk hárman voltak, a két Előd lányka mellett pedig Káldoréknál Gyuri, a Pester Lloyd szerkesztője, Laci példaképe tűnik fel a lapokon. A svábhegyi Káldor-villában sokat voltak együtt, sőt 1939-től a Pichler és az Előd család együtt is lakott. Anyagi okokból a Mohai úton költöztek össze, amely a gyerekeknek édenkert volt: emlékezetükben nem a szegénység, hanem a közös játékok maradtak meg. Miközben jött a háború, a zsidótörvények, a bombázások, a pusztítás, a munkaszolgálat, a gettók, a halál...

Laci sokat olvas, szépirodalmat és politikai lapokat, lépést tart mindennel, rögzíti a történelem fordulatait. ►

Balról: Pichler Laci, Előd Kati, Nóri és Káldor Panni

Bicikliverseny. Jobbról a három Pichler fiú

„Azért az érettségit még szeretném letenni” – írja, majd egy héttel a naplónyitás után ezt rögzíti: „Bár a világtörténelmi események nem folytatódtak, nem bánom, hogy elkezdtem, és tovább fogom folytatni.” Lelkes cserkész – már amíg zsidók is lehetnek cserkészek.

Am nem „csupán” a történelem sűrűsödő napjainak, hanem egy fiatalember férfivá érésének krónikája is a napló. Félénk, bizonytalan, örökösén kérdező ifjú alakja bontakozik ki az olvasó előtt. Az első szerelem regényét olvassuk: érzéseit mélyen megélt és írásaiban velük becsülettel szembenéző fiút. Szerelmének tárgya Babi, akinek „csinos, kék fürdőtrikója, jó alakja van, azért még elég kislány. Eddig még sohase voltam szerelmes, kezdek kíváncsi lenni, hogy Babiba szerelmes vagyok-e, vagy csak úgy csinos, intelligens lány, tetszik nekem. Na, majd elvállik”. A Zeneakadémián „Babi ott ült mellettem, közben elfelejtettem, hogy zenélnék”. S áprilisban már „az iskolában sokat gondoltam Babira. Vajon ő is vágyik-e egy csókra?”

Egészen intim feljegyzésekbe pillantathatunk bele; az ébredő szexualitásról őszintén, de szeméremmel ír a fiú. Persze a szerelem nem áll másból, mint ártatlan zsúrokból, sétákból, kirándulásokból, házi koncertekből, hazakisérésekből, abból, hogy Laci „felmászik érte a Naphegyre”. „Nemcsak testi ok az, ami Babihoz vonz, hiszen tényleges szerelmi életről szó sem lehetne, hanem egy biztos pont keresése ebben az egyedüllétérzésben.”

Babi tartással bíró, fiatal leány, aki nem biztos az érzéseiben. Ez sok szenvedést okoz Lacinak – de hát az első szerelmet élik, ki nem érzett hasonlóan? Az édes kézfogásokból, meghitt beszélgetésekből fejlődik valami – aztán néha megtorpan. A boldogság és a kétségek papírra vetése segít Lacinak a tisztázásban.

A naplóból az akkori erkölcsökről is sokat tudunk meg. A szüzesség érték, az óvatos, gyengéd közeledés az alap. A fiúk tisztelik a lányokat! Hét évtized múltán ezeket a sorokat olvasva mintha régmúlt évszázadokban járnánk, pedig... nagyanyáink, apáink kora ez.

Laci, Nóri és Gyuri

Közben a fiatalember kitüntetéssel érettségizik, de „természetesen” nem tanulhat tovább. Fájó ez, hiszen ragyogó intellektus. Egyedül Gyuri, a legidősebb tanulhat, mérnök lesz. Laci szerszámkészítő, Andris pék. Közben fokról fokra bontakozik ki a tragédia – a zsidósága és a családé.

Laci személyiségét jellemzi, hogy bármilyen fáradt, mindig szán időt a feljegyzésekre. Precíz, olvasmányos, összefüggéseket láttató, okokat-okozatokat feltáró írásai, beragasztott újságvágásai dokumentálják a háború fejezeteit egy szegény budapesti zsidó család mindennapjain keresztül.

Szórolnak mindenben: a Naphegy, Albertfalva és az Üllői út háromszögében gyalog járnak, a villamos kivételes, megindokolt „luxus”. Ennek fényében tűnik igazán megindítóknak, hogy Laci a kevésből, a nincsből mégis színes, gazdag kulturális, társasági életet él. Színház, mozi, koncert; könyveket vásárol, kirándul, olvas.

Laci nem csak lejegyez: véleményez, elemez, latolgat, bizakodik, kommentál, csüggedt vagy lelkes, kíváncsi, már-már prófétai megérzéseinek maga sincs tudatában. Istent szólítja, imádkozik. Hitért harcol, mértekre vár választ. Elembertelenedő világ krónikása. Ahogy olvassuk, vele nevetünk, aggódunk, ott vagyunk benne a korban.

✱

Szociográfia, szépirodalom? Első renden: családtörténet. Intim, személyes, apró részletei olyan ismerősek, mintha egy családi otthon félig elhúzott függönyei közé tekintenénk be. Csendben állunk, figyelünk, nem tudunk nem menni Lacival, húz magával a történet.

„Amíg feladat volt, addig nem éltem annyira együtt vele – mondta 2015 decemberében Előd Nóra. – Amióta megjelent a könyv, amióta az asztalomon van, azóta sokkal jobban felkavar. Ülök a koncerten a múlt héten, és arra gondolok, hogy Babi meg Laci itt ültek, és Bartókot hallgattak. Elkezdtem egy kicsit az ő szemével nézni mindazt, ami nekem a papundeklidoboz volt sok éven át. Megvan az ideje a hallgatásnak és a beszédnek.”

A kötet első bemutatója előtt nem várt meglepetésben volt részük a szerkesztőknek: megtalálták Babit! A szép arcú, finom, törekeny hölgy szerényen és méltósággal volt jelen a rendezvényen. Ma nyugdíjas, történelem szakos pedagógus. Az első szerelem különlegességére emlékezik. Maga sem hitte volna, hogy ennyi év után Laci és az ő története megelevenedik. A barátok

emlékezetében – mondta – tovább élnek a napló szereplői. Csak így, hiszen a három fiúnak egyetlen utódja sem lehetett.

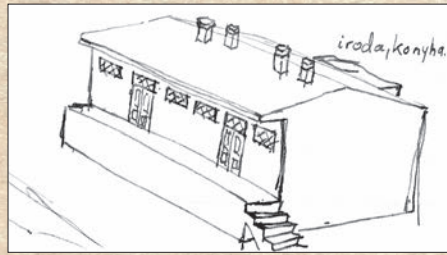
A harmincas évek eseményei érthető módon egyre inkább betüremkednek a napló személyes feljegyzései közé. A fiú a zsidó identitással az istenhitért is küzd: vágyik rá, tiszteli a hívő embereket. Közben ő maga rendszeresen szólólgatja Istent, párbeszédbe elegedik vele, kér, érvel, imádkozik, kérdez, úgy, mint aki tudja: szavát hallja az istenség. Lelki életről, spiritualitásról ír és gondolkodik. „Fatalista lettem. Vagy talán istenhívő” – kérdi, mikor órákon belül megérkezhet a behívója. 1942. szeptember 28-án ez is bekövetkezik. Októberben bevonul három hónapra Bereckre, Háromszék vármegyébe, ottani létét is precízen dokumentálja. Még a lakóépület képét is leiskicceli (*rajz jobbra*).

Felelősségének teljes tudatában van. Családfővé kell válnia alig huszonkét évesen, mert édesapja 1941-ben meghalt, öccse pedig még kiskorú. „Úristen, kell, hogy legyél, kell, hogy segíts nekem, mert anyámért és a testvéremért harcolok, hogy teljesíthessem ígéretemet, amit Gyurinak tettem. Ne aggódj, vigyázni fogok itthon mindenre” – írja 1943. február 22-én, amikor megérkezik a hír Gyuri haláláról: 1942. december 9-én halt meg munkaszolgálatosként Dimitrjevkan, sárgaság utáni legyengült állapotban, huszonöt évesen. Éppen csak átvette gépészmérnöki diplomáját. „Gyuri! Nem igaz! – kiált fel fájdalmában Laci a naplóban. – Hogy bírjam el én ezt a terhet, hogy vigyázzak Anyura és Andrisra, aki 18 éves korában éppolyan, mint egy kamasz! Úristen! Miért kellett ennek lenni?”

Ekkor már sejti, később tudja is, hogy egyre nagyobb a baj. Tovább nem tanulhat, irodalmi ambícióit (is) elveszni látja. Nem fél a haláltól, de gyanítható: e tekintetben „nem őszinte” a naplóban! Bizonyosan fél, s ezt nem róhatjuk fel neki. Szerelmi csalódása is belejártszik ebbe az érzésbe. 1939 márciusában csókolja meg először a lányt, júniusban ezt írja: „Babi! Szeretlek! Mi lesz ebből?” „Szép zsebnaptárt” kap tőle, ám a lány visszahúzódozóbb lesz, „a kis macskakörmeit próbálgatja” – jegyzi fel 1940. január 28-án. S április 21-én: „Babi tudatta velem, hogy vasárnapja olyan bonyolult, hogy csak du. ½ 6-ra jöjjünk fel. Könnyedén megjegyzte, hogy a Pacsirtákkal volt kirándulni. Ebben a pillanatban megéreztem, hogy vége. Ez a Babi... már nem szeret.”

A szerelem elmúlt, vagy magát győzködi? „Babi hálistennek kipusztult belőlem, mondhatom, teljesen” – írja 1941. november 23-án.

Közben folytatódik a krónika, ritkuló bejegyzésekkel. „Eszembe jut – olvassuk 1943 szeptemberében –, hogy hátha lesz mégis fiam, aki érdeklődve olvasgatja naplóm, és dühöng, mert nem írtam a világ eseményekről. Legyen.” 1943. november 10-én még reménykedik: Andris öccse jó eredménnyel felszabadul (pékinasként?), talán elindul a pályája.

1944 januárjára édesanyja súlyos, majd nem halálos betegségbe esik. Műtét, ápolás... „Jóisten, hagyd meg nekem Anyut” – jajong. S március 22-én, a német csapatok bevonulásakor: „Uram... kérlek, tekints ránk, ha úgy tetszik, de mindenképp úgy a legjobb, ahogy történni fog. Mindenre kész vagyok Anyuért. És a lelkiismeretem tisztaságáért. Nem alkuszom.”

Súlyos idők következnek. „Az új kormány végrehajtotta mindazt, amiért ideküldték. A zsidó üzleteket bezárták, a zsidó betéteket zárolták... szerencsére eddig semmi komolyabb bajunk nem volt” – jegyzi fel 1944. május 21-én. Ugyanekkor zsidósága miatt már meg is alázzák a munkahelyén, állást keres – nem talál. „Nem mernek felvenni. Mindenütt az országban megcsinálták már

a gettókat, Budapest kivételével. Mi lesz velünk? Kíváncsi vagyok, fogok-e még írni valaha ebbe a naplóba?” – kérdi.

Igen. Egyszer. 1944. június 4-én, vasárnap este 10.30-kor: „Hátizsákom be van csomagolva, minden kész, mehet a kocs! Holnap bevonulok megint. Vácra. Andris kedden vonult be. Velem együtt 18–48 év között minden zsidó bevonult. Nem tudom, lesznek-e. Ha nem, Anyu és a gyerekek egyedül néznek egy gettóba vándorlás elé. Úristen, megkeményítettél a sok váratlan és értelmetlen sorspofon által, rád bízom, életben maradunk-e, elpusztulunk-e. Mondhatnám, hogy a Végzet kezében vagyunk. Embertelenül közömbös kíváncsisággal megyek az ismeretlen elé. Anyukám, Isten áldjon!”

Egyik Pichler fiú sem élte túl a háborút; a munkaszolgálatosként meghalt Gyuri és Laci után Andris tizenkilenc évesen nyomtalanul tűnt el, sírja máig ismeretlen.

A kötetet becsukva számos érzés kerít hatalmába. Laci élete torzóban maradt. Talán író lett volna, vagy más értelmiségi. Íráskészségéről, stílusérzékéről, humoráról, olvasottságából adódó bőséges szókincséről, színes kifejezőmódjáról ki-ki meggyőződhet a naplóból. Lehetett volna jó férj, jó apa, jó barát. Hazáját szerető, Istennel beszélgető, hitéért megküzdő, önmagát elemző, lelkét építő, fejlesztő ember. Feljegyzései módot adnak a kései olvasónak arra, hogy értékeljünk, átértékeljünk és emlékezzünk.

● STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA

Pepita füzetek. Pichler László naplója 1938–1944. Szerkesztette Dezsényi Katalin. Syllabux, Budapest, 2015.

1. Család és utóneve:	Pichler László	2. Csapattest:	101/358 Emb. sz. 2. f.	3. Állománytest (osztály):	IX. Emb. sz. zly.	4. Rendfokozat:	Emb. sz.
5. Születés helye, városa:	Budapest	7. Atyjának születési éve:	1920	8. Szülőanyjának lakóhelyi címe:	Pichler Fülöp	9. Házastársának lakóhelyi címe:	Dezsényi Ilona
10. Legközelebbi hozzátartozóinak neve, lakóhelye és lakóhelye:	övr. Pichler Fülöpné Bpest Bulyovszky u. 38.						
11. Gyermekének neve és születési éve:							
13. Vallása:	iszr.	14. Foglalkozása (állása, alkalmása):	munkos	15. Ötmenygyűjtés száma:			
17. Elszett, mikor, hol (év, hó, nap):							
18. Elszett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VII. 9. Győr						
19. Elszett, mikor, hol (év, hó, nap):	1944. VII. 11. Győr iszt. temető						
20. Megvesült, mikor, hol (év, hó, nap):							
21. Házassága feloldott, mikor, hol (év, hó, nap):							
22. Elhűt, mikor, hol (év, hó, nap):							
23. Sírült, mikor, hol (év, hó, nap):							
24. Belet, mikor, hol (év, hó, nap):							

* A saját íktatószám elő a 29. rovatban feltüntetett a–f jelölés is bejegyzendő, pl. 29.b = 61290/2942.

Ekkor megnyílt a szemük,
és felismerték, ő azonban
eltűnt előlük. (Lk 24,31)

Lajta Gábor: Tanulmány Az emmausi vacsorához („ő azonban eltűnt előlük”), 2014–15, olaj, vászon, 45 × 55 cm

Feltámadhatnak-e gyülekezeteink?

Gáncs Péter püspök
Déli Evangélikus Egyházkerület

Lajta Gábor *Az emmausi vacsora* című oltárképét 2014 pünkösdjén szentelhettem fel a dombóvári templomban. A kortárs festőművész remekül fogta meg a témát, és hála Istennek, a bibliai történet is megfogta őt. Lassan már két éve rendszeresen találkozunk, hogy képileg is továbbgondoljuk ezt a zseniális evangéliumi történetet, az utolsó utáni vacsora üzenetét. Ennek gyümölcse a szomszédos oldalon látható vizuális tanulmány, amely a feltámadott Jézus eltűnésének drámai pillanatát ragadja meg.

A húsvéti ünnepek után talán számunkra is ismerős lehet az egykori tanítványok élethelyzete: Jézus láthatóan már nincsen közöttünk, de reménység szerint találkozunk vele az ünnepeken. A mi szívünk is áthevült, és olyannyira feltöltődünk a feltámadás örömhírével, hogy igyekszünk azt másokkal is megosztani. Így lehet Krisztus feltámadása egyes emberi életek és közösségek újraéledésének a forrása.

„A lényeg, hogy minden hívő megtalálja azt a közösségi területet, ahol a legjobban hasznosíthatja energiáit.”

Valójában erről a lelkesítő perspektíváról tanácskoztunk közel száznegyvenen a déli kerület gyülekezeti elnökségeinek konferenciáján, amelyről rövid tudósítást olvashattunk már a *Kronika* húsvéti számában.

A találkozó főelőadója, Süveges Gergő újságíró, a Natural Church Development Hungary (Természetes Egyháznövekedés, Magyarország) munkatársa Christian A. Schwarz evangélikus lelkész *Magától – A természetes növekedés útja* című könyvének (Harmat Kiadó, 2015) segítségével próbált meg rávezetni minket a természetes növekedés és közösségfejlődés útjára.

A német teológus alig kilencvenoldalas, szellemes rajzokkal illusztrált könyvének egyik alaptétele: „A közösségben akkor következhet be minőségi változás, ha a tagok fejében, szívében és tetteiben is bekövetkezik.” Pontosan erről szól az emmausi történet is, amelyben a Mester először a tanítványok fejében rak rendet, amikor még útközben „*elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szólt*”. (Lk 24,27) Eközben a szívük is átforrósodik, majd a Feltámadott asztalközösségében megnyílik a szemük. Ennek a „minőségi változásnak” a következménye, hogy megmozdulnak a lábak is, és „*még ab-*

ban az órában útra keltek, és visszatértek Jeruzsálembe [...] elmondták, hogy valóban feltámadt az Úr...” (Lk 24,33–34)

Ma sincs korszerűbb „módszer”, mint az emmausi út! Hiába az információs és kommunikációs forradalom megannyi, egyébként az egyház missziói szolgálatában is használható remek vívmánya, mindez önmagában kevés. Semmi sem pótolhatja a személyes, szívtől szívig, lélektől lélekig szóló tanúságtétel hitelességét és erejét. Elsősorban Jézus sem az akkori tömegtájékoztató eszközeit választotta: nem íratta fel több nyelven sem az üres keresztre, sem az elhengerített sírkőre, hogy „feltámadtam!”. Helyette inkább elindult az emmausi úton, majd pedig személyesen megkereste Tamást, Pétert és a többi elszéledt tanítványt...

Mindezt szem előtt tartva ugyanakkor sokat tanulhatunk és kifejezett bátorítást is kaphatunk a már idézett könyvből. Christian Schwarz látása több ponton is segíthet legyőzni a kísértést, hogy reményvesztett borúlátással valamiféle elkerülhetetlen sorscsapásnak, visszafordíthatatlan trendnek lássuk gyülekezeteink fogyását. *A hanyatlás még nem a vég* című fejezetben például arról olvashatunk, hogy a növekedés kedvezőtlen körülmények között sem lehetetlen, mert a növekedés nem a külső tényezőktől függ, és a leépülési tendencia megfordítható.

Meglepő, és továbbgondolást igényel az az állítása is, amely szerint „az akadályokat sok esetben erőforrásként is értelmezhetjük, amelyek révén épülhet a közösség, és testet ölthet Isten országa”. Ugyancsak érdemes megfontolni a könyv következő két megállapítását is:

„A lényeg, hogy minden hívő megtalálja azt a közösségi területet, ahol a legjobban hasznosíthatja energiáit.” „A magától végbemenő növekedés azt jelenti, hogy utat engedünk az Istentől kapott energiáinknak.”

Német lelkész testvérünk szerint a természetes közösség, azaz gyülekezetfejlődés útjának nyolc fontos építőköve van. Ezek a következők: 1. megerősítő vezetés; 2. ajándékalapú szolgálat; 3. szenvedélyes lelkeség; 4. hatékony struktúra; 5. inspiráló istentisztelet; 6. holisztikus kiscsoportok; 7. szűkegőorientált evangelizáció; 8. szeretetteljes kapcsolatok.

Süveges Gergő vezetésével szeretnénk majd tovább beszélni ennek az útépítésnek a lehetőségeiről az egyházkerületi missziói nap egyik délutáni szekciójában, május 7-én Kiskőrösön. A találkozó részletes programja magazinunk belső borítóján olvasható.

Sok szeretettel hívjuk és várjuk mindazokat, akik húsvét fényében és a feltámadott Krisztus által ígért pünkösti Lélek megvilágosító erejében bízva szeretnének pozitív választ találni az írásom címében felvetett döntő kérdésre: vajon feltámadhatnak-e gyülekezeteink?

Lehet-e győztes Úrnak vesztesre álló a népe?!

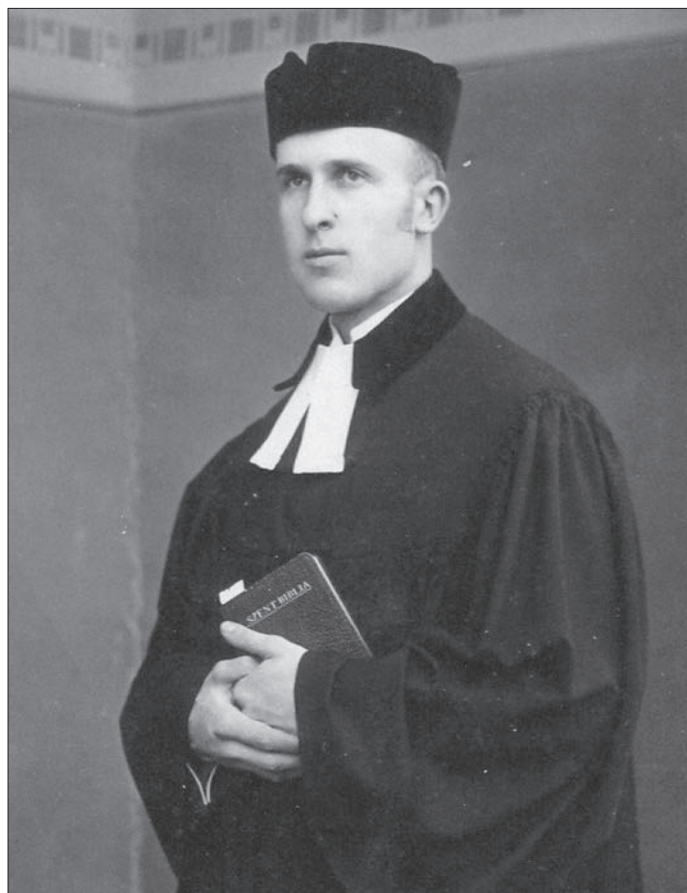
Liturgikus öltözékek

A hazai evangélikus egyházban használt liturgikus öltözékek kialakulásának háttérében hosszú és meglehetősen bonyolult folyamat húzódik meg. Ez összefügg azzal, hogy a lutheri reformáció a hit és az üdvösség szigorúan vett kérdései mellett számon tartott az ebből a szempontból (teológiaiilag) közömbös dolgokat (görög szóval *adiaphoronokat*) is. Ezek közé tartozott a liturgikus öltözet is. Ebből azonban nem szabad elhamarkodott következtetéseket levonni, mert miközben Luther kortársai közül azok, akik rajongó nézeteket képviseltek, a radikálisok azonnal félredobták a korábban használt miseruhákat, Luther más úton járt.

„1524. október 9-én délelőtt még a szerzetesi csuhában prédikált, s e napon délután lépett először a szószékre doktori tárlójában, melyet előbb már otthon is viselt” – írta Payr Sándor 1935-ben *A magyar protestáns papi öltöny* című tanulmányában. Ettől kezdve azokon az alkalmakon, amelyeket ma igeliturgiának nevezünk, így végezte igehirdetői szolgálatát. Az úrvacsorás istentiszteleteken azonban haláláig viselte a díszes miseruhát. Egy 1536-ból származó tudósítás szerint ilyen alkalmakkor „pápista módon volt öltözve” (*„more papistico indutus”*).

A Mózes-tábla más formájú is lehetett, mint a mai

Lelkész barettben – hajdanán természetes volt a fejfedő

Kétségtelen, hogy a „szabadság” sokszínűséget szült. A reformáció utáni századokban a legváltozatosabb viseletek jelentek meg liturgikus öltözék gyanánt. Több egyháztörténetileg jelentős forrás is kitér ugyan a liturgikus öltözékekre (*Ötvárosi és Hétvárosi hitvallás*, baranyai, meszlénai kánonok, és a rózsashegyi zsinat is foglalkozott vele), de átfogó szabályozása sokáig nem történt meg, s a sokszínűség évszázadokig tovább élt. Magyarországon a felekezeti mellett a nemzetiségi szempont is erős motivációt jelentett. A német, a szlovák és az erdélyi szász gyülekezetekben jobban érvényesült a német hatás, míg a magyar területeken inkább közelítettek a református lelkészek ruhájához.

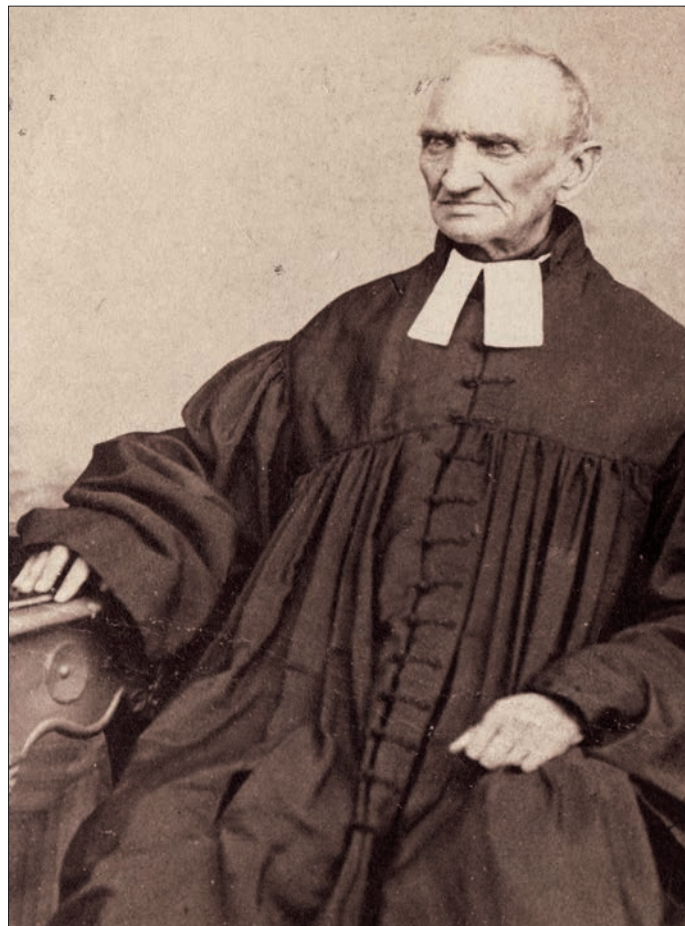
A felvilágosodás hatása – különösen a német régiókban – helyenként egészen átláthatatlanná tette a helyzetet. Olyannyira, hogy a többség egyetértéssel fogadta III. Frigyes Vilmos porosz király 1811. március 20-án kelt rendeletét, amellyel protestáns lelkészek, rabbik (és bírák) számára kötelezővé tette a fekete talár viselését. Ez lett aztán Németországban az általánosan elfogadott liturgikus viselet.

A porosz királyi rendelkezést azonban nemcsak egy egyébként jónak tartható szándék motiválta, hanem mögötte egy történetileg tévesnek minősíthető elképzelés is meghúzódott. Nevezetesen az, hogy a tradicionális ábrázolások alapján Frigyes Vilmos

úgy vélte, ezzel a rendelkezéssel helyreállítja Luther gyakorlatát – a reformátor gyakorlata azonban, mint előbb láttuk, nem ez volt. (III. Frigyes Vilmos volt az is, aki 1817-ben elrendelte a lutheri és kálvinista gyülekezetek poroszországi unióját.)

Érdekesnek is mondhatjuk, hogy egy hazai rendelkezés megelőzte a poroszokét. Az 1791. évi pesti zsinat hozott először országos érvényűnek szánt határozatot „a palástról és a táblákról”. Így lett Luther doktori talárjából magyar evangélikus liturgikus öltözet. A magyaros jelleget volt hivatva hangsúlyozni az egész taláron végighúzódnó zsinóros gombolás. Ez a változat elég gyorsan elterjedt itthon, bár kisebb-nagyobb eltérések továbbra is előfordultak a liturgikus „egyenruhán”. Voltak, akik bársonygallérral, esetleg még bársonyból készült mell- és hátrésszel is varratták.

A lelkészi fejfedő használata is rendezetlen volt egészen 1891-ig. Addig a legváltozatosabb módon fedték a lelkészek a fejüket, erre a célra mindenféle kalapot, sapkát, de még kucsmát is használtak. Ekkortól ajánlották az egységes barett használatát. A változatosság (és önkényesség) nem kerülte el a Mózes-táblákat sem. Díszítésük, hímzésük, formájuk eltérő volt. Stráner Vilmos lelkész – 1908-tól Sopronban teológiai akadémiai, majd egyetemi tanár – kritikus véleményt fogalmazott meg a Mózes-tábla elnevezés ellen, mert szerinte nem illik az evangélikus lelkészek evangéliumi szolgálatához. (A Mózes-tábla eredeti neve a németben Beffchen/Bäffchen [„kis gallér”])

Kiemelte a magyaros jelleget a zsinóros gombolás

Alba és stóla – menyegzői ruha és Krisztus igájának jelképe

ma is.) Formai javaslata is volt: kereszt- vagy kehelyhímzéssel legyen díszítve. Javaslataát elvetették.

Payr Sándor még évtizedek múlva is így kezdte említett tanulmányának előszavát: „Most öt éve sok szó esett evang. papi öltönyünk kötelező egyöntetűségéről. Dr. Stráner Vilmos, a gyakorlati theologia tanára javaslatot is készített. De a Dunántúli Evangélikus Lelkészegyesület 1929-ben úgy határozott, hogy végleges döntés előtt bevárja e sorok írójának a papi öltönyről szóló történeti értekezését. El is készültem munkámmal, de éreztem a hiányait, s tovább gyűjtöttem az adatokat.”

Ha ezek után a mai helyzetre figyelünk, megállapíthatjuk, hogy a Luther-kabátok szabásában, a Mózes-táblák alakjában és a barett formájában többé-kevésbé kialakult az egység. Azonban a szabadban kötelező barett használatáról ez már nem mondható el.

Az utóbbi időben – szerves kapcsolatban a liturgiai megújulás szándékával és eddig megtett lépéseivel – alternatív lehetőségként (részben finn hatásra is) két újdonság jelent meg az evangélikus liturgikus viseletben. Az egyik az egyházi év szakaszai szerint változó színű stóla, amelyet lelkészeink vagy a Luther-kabátjukon, vagy pedig – és ez a másik újdonság – a fehér liturgikus öltözetben, az albán viselnek. Vannak, akik az albát nem mindig, hanem csak egyes ünnepi alkalmakon, kereszteléskor, konfirmációi ünnepen, a karácsonyi és húsvéti istentiszteleteken, az úrvacsora ünneplésekor viselik, mások pedig minden alkalommal magukra öltik. A stólának és az albának külön üzenete van. A stóla a Krisztus-szolgálat gyönyörűsége igájának jelképe, az alba pedig a menyegzői ruha, a bűnbocsánat kegyelmi ajándékára emlékeztet. ►

Jelképek, szimbólumok

Az evangélikus egyház magától értetődően használja a reformáció előtti közel másfél évezredből fennmaradt régi szimbólumok közül azokat, amelyek a reformáció teológiai felismeréseivel összeegyeztethetők. Ezeknek nemcsak igényes díszítő funkciójuk van, hanem fontos üzeneteket hordoznak, mindig tanítanak, emlékeztetnek, sőt „prédikálnak” is. Ez a szempont vezérli az újabb tervezésű rajzok, képek alkotóit is. Festett vagy hímzett Krisztus-monogramok (IHS, XP, AΩ), Krisztus-jelképek (kereszt, szőlőtő, pásztorbot, bárány), a Szentlélekre utaló rajzok (galamb, lángnyelvek) és az egyházat jelképező hajó képe mellett sok régi és újabb tervezésű szimbólum díszíti az oltár- és szószékterítőket és a lelkészi stóliákat.

Az üdvtörténet fontos eseményeit évről évre végigjáró egyházi esztendő maga is egyfajta szimbólumként értelmezhető, és az annak folyamán változó liturgikus színek is jelképes üzenetet hordoznak. Egyházunkban öt liturgikus színt használunk. A fehér a Krisz-

tus-ünnepék színe: karácsonyestétől vízkereszt ünnepéig, majd nagycsütörtökön (az úrvacsora szerzésének ünnepén), húsvétól a mennybemenetel ünnepéig, végül a pünkösd utáni Szentháromság ünnepén látható. A piros a tűz és a vér színe, az egyház és a mártírok ünnepeihez tartozik: pünkösdkor és a reformáció ünnepén, az apostolok és az evangélisták ünnepein, lelkésszenteléskor és a templomszentelés ünnepén díszíti az oltárt és a szószéket. A zöld a növekedés és a reménység színe, ezért a vízkereszt utáni vasárnapokon és a Szentháromság ünnepé utáni időszak vasárnapjain találkozunk vele. A lila a bűnbánat színe, ezért tartozik az adventhez (karácsony böjtjéhez) és a nagyböjti időszakhoz. Végül a fekete, amely liturgikus színeként csak a 18. század óta ismert egyházunkban, a nagypéntek és a nagyszombat színe.

Külön kell szólnunk a Luther-rózsáról, hiszen jelképeink közül minden bizonnyal a legelterjedtebb és a legismertebb. Joggal nevezik az evangélikusok címerének. Szimbolikájának jelentését egyszerű módon hitoktatói céllal is megfogalmazták. „Rózsákon jár Krisztus híve, ha keresztet hordoz a szíve.” „Teljes öröme van a szívnek a kereszt által.” Az azonban talán kevésbé közismert, hogy a Luther-rózsát maga a reformátor „tervezte”, amikor János Frigyes

szász választófejedelem egy neki ajánlott iratért köszönetül pecsétgyűrűt készíttetett a részére. A nürnbergi Lazarus Spenglernek 1530 nyarán levélben ír erről: „...szeretném megosztani veled a pecsémhez vezető ötletet és indítékot, mert ebben szerettem volna mint emblémában teológiám foglalatát adni.” A részletes magyarázatból aztán kiderül, hogy teológiai és nem heraldikai megfontolások vezették a reformátort: a *theologia crucis* (a kereszt teológiája), a *solus Christus* (egyedül Krisztus) és a *sola fide* (egyedül hit által) reformátori felismerései és az üdvösség reménysége határozták meg Luther gondolatait a pecsét tervezésekor. (*Luther válogatott művei 7. Levelek*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest, 2013, 540–541.) A kiadványokon, épületeken, dísz tárgyakon, pecsétnyomokon és levélpapíron és ki tudja, még hányféle helyen és tárgyon ma is használt Luther-rózsát szemlélve tudni kell, hogy a reformátor eredeti szándéka szerint a Luther-rózsza teológiai állásfoglalás, vagyis hitvallás.

Talán ilyen célzattal is és nem csak történelmi emlékként került a Luther-rózsza több településünk címerére. A mai Magyarország területén huszonöt település címerében található Luther-rózsza-ábrázolás. Közülük néhány esetben stilizált, de világosan felismerhető formában, három címerben pedig részben más heraldikai elemek által takarva, félbevágva látható. Kötöcse és az egykori artikulás hely, Vadosfa címe-

reben különösen is hangsúlyos a Luther-rózsza jelenléte, de figyelemre méltó Naggyimót címere is, amely az ökumenikus megoldás sajátosan szép példája: a községben élő három felekezetre utaló három tempomábrázolás felett Luther-rózsza, kereszt és Kálvin-csillag van.

Ma a Déli Egyházkerületben Dunaegyháza, Kaskantyú, Sárszentlőrinc; az Északiban Acsa (stilizált), Mende (stilizált); a Nyugatiban (Dunántúlián) Bezi, Ecseny, Kajárpéc, Kemeneshögyész, Kötöcse, Lulla, Magyar keresztúr (félbevágott), Malomsok (félbevágott), Mórichida, Nagydém, Naggyimót, Nagyveleg, Pusztaszentlászló, Rábaszentandrás, Rábcakapi (stilizált), Sóbör (félbevágott), Szakony (stilizált), Tényő, Vadosfa és Vérteskethely címerében találhatunk Luther-rózsát.

● ITTÉZS JÁNOS

Kövessen bennünket
az interneten is:
evangelikus.hu

Naponta aktuális tartalommal,
lelki táplálékkal, friss hírekkel,
érdekes interjúkkal, véleményekkel,
videókkal és képekkel várja Önt
a Magyarországi Evangélikus Egyház
hivatalos honlapja.

Egy kattintásra vagyunk Öntől!

• KÖTŐSZÓ
Evangélikus közéleti blog

- Társadalom és egyház
- Kereszténység és közélet
- Krisztus és a 21. század
- A világ (nem csak) lutheránus szemmel

Kötőszó – Rákérdez,
következtet, összekapcsol.

Olvassa, kövesse és ossza meg!

kotoszo.blog.hu

Van, ami egyre erősödik

Gryllus Dániel huszonöt éve és ma – Pál apostol útjain

A szívem a torkomban dobog, sokan felállva tapsolnak, a zenészek egymást ölelgetik, egyikük a hangszer is leteszi az utolsó versszaknál, nem küzd tovább a könnyeivel. Gryllus Dániel és Sumonyi Zoltán Pál apostolja huszonöt év után is új húrokat pendít meg, a kétezer éves üzenet kézzelfoghatóvá, szinte haraphatóvá válik ebben a sűrű spirituális és zenei élményben, amelyet a jubileumi koncertturné első állomásán, a nyíregyházi református templomban élhettünk át.

Átütőbb erővel. Először azt gondolom, fizikai és lelkiállapotomat valamifajta túlzó nosztalgia idézte elő, hiszen húsz-huszonöt évvel ezelőtt (és úgy hét évvel ezelőttig minden nyáron) Pál imájával búcsúztattuk a hetet és a nyarat a nemzetközi ökumenikus táborban. A tiszadobi Andrassy-kastély kertjében álló, több száz éves tölgyfa alatt álltunk körben, középen Dani bácsi a citerájával, mi pedig, a szelírozsa minden irányából érkezettek, énekeltük vele együtt teli torokból: „Dicsérjétek az Urat, minden népek, minden nemzetek dicsérjétek.” Ezek voltak az ökumenikus záró istentisztelet utolsó pillanatai, amelyekből az egység megélése (azóta is bennünk lévő töredéke) maradt bennünk, utána pedig a hosszas baráti ölelések következtek – és a mosolygás egymás elfolyt szemfestékén.

És megszólalt most is ugyanígy, ha nem még átütőbb erővel – Ferenczi Györggyel és a Rackajammal, valamint Szirtes Edina Mókussal kiegészülve – ez a dal, ezek a dalok, amelyek nemcsak azért számítanak ősinék, mert a hatásuk alatt nőtem fel, és bennem ősdalokként szólnak, hanem azért is, mert a kétezer éves üzenetek kínzó aktualitással csapják arcon azt, aki hallgatja. Szilárd alap ez, ma is hat, és bár már másképp szól most, mint huszonöt éve, a páli üzenet arcpirítóan aktuális: az ítékezés és a pártoskodás bűn, a szeretetben élés pedig a legfontosabb elrendő cél a földön.

Üzenet. „Sokak számára az a legmeggyőzőbb ebben a dalciklusban, hogy a mai napig érvényes üzenete van. Ezt valószínűleg a zene és a szöveg együtt éri el. Utóbbi, ha olykor archaikus is, mégis közérthető; ez lehet

a siker titka – mondta Gryllus Dániel, akivel még a koncertsorozat előtt beszélgettem. – A Biblia nyelvezete folyamatosan megújul, nem véletlenül jelennek meg újabb és újabb bibliafordítások. Tulajdonképpen Sumonyi Zoltán átíratában az apostoli levelek is fordításnak lennének tekinthetők, ha az egész páli örökséget átírta volna.”

Érdekes, hogy a költő három magyar bibliafordítást vetett össze, amikor a dalok szövegeit megírta, a néhol kissé archaizáló nyelvezet például a Károlyi-fordítás hatása. Arra a kérdésre, honnan jött az ötlet, hogy Pál leveleit megzenésítse, Gryllus Dániel saját bevallása szerint azóta sem tud választ adni.

„Az embernek az élete során rengeteg lehetősége van különböző hatásokat felfogni. Olyan ez, mint a Tetris játék a számítógépen: sok minden esik lefelé, és csak az a kérdés, hogy tudom-e olyan konstellációba rendezni ezeket a formákat, hogy érdemi építkezés legyen belőle, vagy csak terhemre vannak. Pál esetében egyszer csak megfogott, megtalált ez az ötlet, és onnantól nem volt kérdés, hogy foglalkozni kell vele. Anynyira aktuálisnak tűnt a rendszerváltáskor, a cserélődő értékek idejében, hogy utólag visszagondolva szinte törvényszerű, hogy szilárdabb alapokhoz kellett nyúlni” – emlékezett a dalszerző.

Fogadtatás és hatás. Talán kevésbé köztudott, hogy a Gryllus Kiadót is a *Pál apostol* daloknak köszönhetjük. Gryllus Dániel 1990-ben biztosra vette, hogy erre a műfajra a Hungaroton nem lenne vevő. Az volt a tapasztalatuk ugyanis, hogy az akkor még egyetlen hazai lemezkiadó nehezen tudta

FOTÓ: SZÓKE OTTÓ, FAIRFOTÓ

besorolni a Gryllus testvérek és a Kaláka zenei teljesítményét a komoly- vagy a könnyűzene megszokott kategóriáiba, és ebből adódtak a problémák. Gryllus Dániel viszont mindenképpen ki akarta adni a *Pál apostol*, ezért vágott bele a kiadóalapításba.

„Ez volt a 001-es számú kiadványunk, ma már százhetven kiadott lemez van mögöttünk. Akkor furcsa volt, így végül érthető, miért kellett a három számjegyre. Olyan muzikusok is szerepelnek ezen a listán, akikre én akkor nem is gondoltam. Kiderült, hogy sok olyan tehetséges zenész működik az országban, akiknek nem voltak szilárd alapjaik.” Őket karolta fel a Gryllus Kiadó, és lett a Kaláka mellett (a teljesség igénye nélkül) Palya Bea, Ferenczi György, Sebő Ferenc, Both Miklós, Malek Andrea, Szirtes Edina Mókus és még számtalan zenész bázisa és szakmai háttere.

Az 1991-ben megjelent *Pál apostol* lemez fogadtatására és hatására Gryllus Dániel így emlékszik: „A fogadtatás elképesztő volt, az első években hihetetlenül sokat játszottuk.” Az akkori rengeteg hatás egyike volt az is, hogy a szerzőpáros ellátogatott az akkor (Laborczy Géza és Sztankó Gyöngyi evangélikus lelkészek, valamint az azóta elhunyt Úsz István ortodox pap által) elindított nemzetközi ökumenikus táborba, ahol ennek köszönhetően egy fiatal, útját kereső, határon túli magyar közösség számára elevenedett meg Pál apostol útkeresése.

De az alkotókra is hatott mindez: „Ha nincs az a tábor, nem biztos, hogy megírjuk

FOTÓ: ARCHIV

Gryllus Dániel, Halmos Béla és Fabiny Tamás a 25 évvel ezelőtti bemutatón

Balról: Bizják Gábor, Ferenczi György, Jankó Miklós, Gryllus Dániel, Szirtes Edina Mókus, Pintér Zsolt és Apáti Ádám

Sumonyi Zoltánnal a *Zsoltárokat*. Az a közege nagyon sokat tett hozzá ahhoz is, hogy a Pál apostolt hogyan játsszuk tovább. Abban is összecsengenek, hogy a tiszadobi tábor is akkor keletkezett, mint a Pál apostol lemez. Akkor sok minden beindult, azóta sok minden elhalkult, de van, ami egyre erősödik, és még ma is megy.”

Ami pedig Pál apostol mai, aktuális üzenetét illeti, Gryllus Dániel szerint: „Hagyni kell az aktuálpolitikai reflexiókat vagy azokat, amelyek az életünk konkrét, aktuális problémáiról szólnak, mert nehézségek mindig is voltak – a középkorban és az ókorban is. Az elmúlt huszonöt évben mindig más és más mondat hatott jobban. A kilencvenes évek elején sajátos helyzet adódott az egyházak számára: az újrakedés lehetősége. Rengeteg gyülekezetbe, táborba azért hívtak engem, mert akkor ezeknek a daloknak volt egyfajta gyülekezetépítő funkciójuk. Ma már ilyenfajta közösségteremtő hatását nem érzem, inkább mint koncertélmény érdekes, vagy az egyéni hitre jutásban jelenthet motivációt.”

Veszteség és nyereség. Az első Pál apostol lemezen Sárközy Gergely és Halmos Béla voltak Gryllus Dániel zenésztársai, a koncerteken pedig leginkább Halmos Bélával ketten játszották a dalokat.

„Egyszer úgy alakult, hogy Halmos Béla nem ért rá, és megkérdeztem Ferenczi Gyurit, nincs-e kedve eljönni. Eljött, egy kis szabocsi faluban játszottunk, és nagyon tet-

szett neki. Innentől jött velünk mindig, és előbb-utóbb ott volt körülöttünk az egész Rackajam (Ferenczi György zenekara – a szerk.). Amikor összeért ez a felállás, felvettük újra a dalokat. Körülbelül húsz év után készítettünk egy interjúkötetet – Pál apostol – Utazás téren, időn és hangokon át címmel, Süveges Gergő szerkesztésében –, ahhoz mellékelünk egy CD-t az új hangszereléssel, ez volt tehát a dalciklus második kiadása.”

Halmos Béla 2013-ban elhunyt, ez komoly veszteséget jelentett ebben a történetben is. „Bár a veszteség pótolhatatlan, a szerepkör átruházható. Ami Bélával elment, az nem folytatódhat ugyanúgy, de Szirtes Edina Mókus nagyon izgalmas, új zenei hangokat játszik, amelyek addig nem voltak. Nagyon sokat jelent nekem, hogy fiatal muzsikuskok csatlakoztak hozzánk, akik sokat merítettek ebből zeneileg és lelkileg is. Velük megerősödve, az egész produkció olyan intenzív hangzást és arculatot kapott, amely nagyon jól kiegészíti az eredeti zsidós, görögös, törökös dallamvilágot. A hangszerelés idővel változott, de ez nem a lényegi részt érinti, hanem a tálalást, ami szintén kell ahhoz, hogy a mondandó eljusson az emberekhez ma is” – mondta Gryllus Dániel.

A koncertet hallgatva magunk is meggyőződhetünk erről: a hangszerelés valóban felerősíti a hangulati elemeket, a lendületes, új zenészek játékaival kiegészülve mintha nagyító alá kerülne az aggodás, a féltés, a düh, a szeretet – mindaz, ami jellemzi a páli levelek érzelmi gázdagságát.

Sajátos istentisztelet. Attól is különleges ez a dalciklus, hogy Pál életútja is kirajzolódik benne. Nem A római levéllel kezdődik, hanem A galata levéllel, mert abban Pál apostol alapvető információkat közöl magáról és munkásságáról – mintha bemutatkozna. Ezt követik a keményebb, lágyabb, tartózkodóbb, fájdalmasabb, elmélyült, végül a búcsúzkodó levelek.

Ebben a kompozícióban a hangulati ív mellett az életpálya ívét is megérezhetjük – amelyet Gryllus Dániel célratörő, informatív, mégis személyes szöveges kommentárjai egészítenek ki. A koncertet, ahogyan a lemezt is, Pál imája zárja, amelynek minden sora egy-egy páli levélből való, és így összeolvasva méltó összegzése egy ma is fájóan aktuális – a kereszténység megosztottságától, áltanítóktól és környezeti hatásoktól szenvedő, kivégzéssel végződő – életpályának, melynek középpontjában a hit és a szeretet áll.

Ehhez a kompozícióhoz az a művészi virtuozitás és alázat szükséges, és az isteni jelenlét mellett olyan előadóművészek kellene, akik a hazai és a nemzetközi zenei élet élvonalába tartoznak (ez hozza a páratlan zenei élményt), és akik képesek úgy megélni és tolmácsolni ezt az üzenetet, hogy tulajdonképpen – felteszem, számukra is zavarba ejtő módon – az ő előadásuk válik egyszerre felkavaró és elcsendesítő, ősi és nagyon mai istentiszteletté.

● LABORCZI DÓRA

A sötétség szíve és a fényíró

„Nagyon sok szép országot látok, viszont ehhez az érzéshez ki kell vonnom belőlük az embereket... A kövek, a patak, a völgy, a fák, az erdők, az állatok – olyan, mint a paradicsom. Egyetlen zavaró tényező van: amikor belesétál ebbe a képbe egy ember.” Egy televíziós interjúban mondta ezt Krasznahorkai László író. Wim Wenders és Juliano Ribeiro Salgado 2014-es filmjében, *A föld sójában – Sebastião Salgado brazil származású fotográfus fényképein keresztül – a Föld emberiség által meggyötört vagy még érintetlenül hagyott arcával szembe-sülhetünk, pokoli és paradicsomi tájakon járva, egy-egy pillanatra belépve a modern (vagy mindenkori?) civilizáció egyszerre csodálatos és szörnyűséges történetébe.*

Érdekes módon Wim Wenders és a közeli hozzátartozókból álló interjúalanyok mellett megszólaló, Franciaországban letelepült, de tulajdonképpen egész életében úton lévő fényképész már a bevezető szavakkal metafizikus síkra tereli a narrációt („a fotográfus valójában a fénnel rajzol”), hogy aztán bibliai hasonlatokkal írja körül az első témát, a brazil

aranybányák hangyabolyszerű sokaságát. „Mikor a szélre értem annak a hatalmas lyuknak, egy pillanat alatt bontakozott ki az emberiség történelme előttem. A piramisok építése, Bábel tornya, Salamon király bányái...” Az önmagukat rabszolgasorba kényszerítő, aranylázban égő, tetőtől talpig sáros, egymáshoz tapadó alakok sziszifuszi munkájában ugyanaz az alakatlan, mégis feldolgozhatatlan anyag képződik

meg, amelyet történelmi korokon át termeltek ki magukból, majd gördítettek maguk előtt a különböző társadalmi berendezkedések embertelen körülmények közt vegetáló tömegei. Az említett aranybánya önkéntes rabszolgasága azt bizonyítja, hogy ez az értelmetlenség tűnő, mindinkább kiutat sem kereső, beletörődő nyomorúság nemcsak a későbbi, *Munkások* című fotósorozatban bemutatott, gyárakban robotoló társadalmi réteg osztályrésze lehet, hanem azoké a szabad egyéneké is, akik magukat hajszolják az örületbe.

Sebastião Salgado szerint a történelem nem más, mint egy elmebaj meséje, amelyben a háborúk egymást követő folyamata mentén járhatjuk végig az értelemmel és szellemmel megáldott, olykor a „teremtés koronájának” nevezett emberi kreatúra kegyelemre váró kálváriáját. Salgado stációi azonban mintha egy fordított teremtéstörténetben, a végidőktől vezetnének visszafelé minket. Legalábbis úgy tűnik, hogy a megörökített borzalmak sohasem sűrűsödtek össze olyan mértékben, mint az apokaliptikus formákat öltő huszadik század alatt. A filmben áttekintett negyvenéves életművet – a keresztény szimbolikánál maradván – akár jelképesen is felfoghatjuk, hiszen nem nehéz párhuzamot vonni az ószövetségi negyvennapos özönvíz, Jézus újszövetségi, szintén negyven napig tartó pusztabeli kivonulása, illetve az ítélettől sújtott (?), senki földjévé tarolt vidékekre induló „fényíró” eltökélt, titokzatos figurája között. „Egy ember, aki fénnel és árnyékkal írja és újrírja a világot” – hangzik el a film elején. Nem sokkal ezután Wim Wenders enyhe humorral ugyan, de „visszaélőnek” nevezi filmjének alanyát, akaratlanul is felvetve számos kérdést a megfigyelő szerepet felvállaló Salgado világjáró küldetésével kapcsolatban. Rendkívüli, amikor a fotós elmeséli, hogy andokbeli utazásai során találkozott egy ecuadori, keresztény hitre térített indiánnal, aki meg volt győződve arról, hogy a furcsa gépekkel érkező, akkoriban hosszú hajat és szakállt

Wim Wenders (jobb szélén) és a stáb

Sebastião Salgado felvétele

viselő vendég azért jött közéjük, hogy figyelje őket, és hírül vigye „fentre”, hogy ki cselekszik erényesen, és ki az, aki esetleg nem él Istennek tetsző életet. Vajon ezek tükrében mit tudunk kezdeni a figyelemmel kísért különböző eseményekbe be nem avatkozó, de jelen lévő „outsider” etikai horizontjával? Például a nigériai éhezések (közvetlen segítséget nem nyújtó) művészi archiválása közben? Vagy akkor, amikor az égő kuvaiti mezőket Salgado azért nem akarja otthagyni, mert egy hatalmas színpadi show-t lát az ottani infernószerű állapotokban.

A film készítői nyitva hagyják az ebből fakadó kérdéseket, új földrészekre kalauzolnak, újabb társadalmi problémákra fókuszálnak (tanulságos lehet egyébként a mostani menekültválság problémáit összevetni az *Exodus*, azaz a *Kivonulás* című, menekültekről szóló fotósorozat kapcsán megosztott tapasztalatokkal) a lélegzetelállító fotók segítségével. Ruandától Szerbiáig olyan mértékű emberi erőzió táruul fel a lencse előtt, amely nyilvánvalóan a fényképészt is megviselte. Olyannyira, hogy el kellett gondolkodnia, miképpen győgyulhatna ki abból a lelki betegségből,

amelyet európaivá vált polgárként óhatatlanul elkapott, és hihetetlen dózisban érte, amikor a pokol tornácaig merészkedett. Vakmerősége vajon mennyiben vezethető vissza az úgynevezett „fehér ember” kalandvágyó hajlamára, és milyen mértékben értékelhető empatikus ösztönökre hivatkozva?

Az utolsó, *Genesis* címet viselő film-, illetve fotótéma valamelyest választ ad erre a kérdésre. Salgado és felesége végül visszatér Brazíliába, hogy átvegyék a korábban nagy erdős területekkel és állatállománnyal rendelkező, mostanra az aszályok miatt száraz pusztává tikkadt Salgado-birtokot. Csodával határos módon telepítik újra a környező vidék flóráját; kétmillió fát ültetnek el, létrehozva a napjainkban nemzeti parkként működő Terra Intézetet. Ezzel egy időben vágnak bele a már említett fotósorozatba, amelyet Wenders „a Földhöz intézett szerelmes levélnek” nevez. A Föld számtalan szegletén készített felvételeken kibontakozó ősállapotok nem viselnek magukon emberi nyomokat (a megkeresett, szintén ősállapotban lévő, dzsungelben élő törzsek vadászösvényeit leszámítva). A győ-

nyörű állatfotográfiák elkészülése közben a Terra Intézet újraterelített erdejébe is kezdtek visszatérni az állatok a kabócától a jaguárokig... Egy, mondhatni, saját kézzel ültetett fát tapogatva Salgado az örökkévalóság koncepcióját az örök körforgásban és az éltető növekedésben, a Föld sebeinek begyógyításában, az újjáteremtés lehetőségében látja. Szemmel láthatólag sikerült kitépnie magát a sötétség szívéből, amelynek dobbanásait – a megdöbbentő fotósorozatok látva – a néző is meghallhatja.

Kérdés marad, hogy a képekből visszalépve hogyan tudunk ismét belépni abba a kimerevítetlen, követhetetlen világba, amely körülvesz bennünket. S ha akarjuk, ki tudjuk-e magunkat vonni belőle? „...a mozdulatlan időben rég / leigáztok és éheztek / virrasztanak, hogy Isten / végre elgördítse követ” – éneklí a természet örök körforgásáról szóló dalában Bill Fay angol zenész. Ha a szóban forgó isteni kő ugyanaz, mint az emberiség sziszifuszi görgetege, miért zuhan vissza újra és újra abba a sorok elején említett lyukba, amelynek mélységeit a fény sem világíthatja be teljesen?

● PAPP MÁTÉ

Istennel nem lehet alkudozni

Az utolsó találkozás Szokolay Sándor zeneszerzővel

- Nagycenken jártunk Madarassy István ötvös-szobrászművésszel. S ha Nagycenk volt az úti célunk, bekopogtunk Sopronban Szokolay Sándorékhoz. 2012-t írtunk. A zeneszerző akkor már tizenhetedik éve élt a hűség városában. Nem gondoltuk, hogy utoljára látjuk. Másfél évvel később visszaadta lelkét a Teremtőjének.
- 2012 februárjában még örömteli találkozásban volt részünk, és úgy éreztük, élvezni a beszélgetést ő is. Ennek az estének a hangulatát idézem most fel abból az alkalomból, hogy március 30-án lenne nyolcvanöt éves.

Már a Sopron felé vivő úton emlegettem Madarassy Istvánnak, hogy egy Szent István-napon milyen szeretettel beszélt nekem Sándor a szülőföldjéről, Orosházáról és környékéről, no meg szülőfalujáról, Kunágótáról. Elfogultság nélkül állította, hogy sehol a világon, sehol a hazában nem lehetett olyan kenyéret enni, mint odahaza. „A kenyérsütés egyszer egy héten, annak is egy meghatározott napján volt esedékes a színevangélikus családunkban – fejtegette. – Már az előestén érdekes események zajlottak: lisztszitálás, kovász-előkészítés, a gazdaasszony erre az alkalomra fehér kötényt és fehér kendőt kötött, és mint egy felszentelt papnő, végezte az egyébként komoly fizikai erőt igénylő munkát. A kemence fűtése korán reggel fényt, meleget jelentett. A kenyér bevetése, a sütőlapát rendszerint felidézte *Jancsi és Juliska* borzongató történetét. A süllő kenyér illata betöltötte az egész házat. A kenyér megszegése előtt édesanyám a kés hegyével három keresztet rajzolt az alsó kenyérhéjra, s csak ezután vágta ketté. Ennek a kenyérnek becsülete volt, életünk volt, testünk tápláléka, sok-sok érzelmi és spirituális tartalommal.”

A zeneszerző felesége, Maya asszony fogadott bennünket a polgári lakásban, ahol a hosszú folyosónak, az ott elhelyezett családi képeknek, a nagy és magas szobáknak 19. századi hangulatuk van; s ahol a tér nem riaszt, hanem mindjárt befogad. Madarassy István a zeneszerző egyik háromtétéles opusából fogant háromtétéles alkotását vitte ajándékba, én a Széchenyi István névnapjáról írott könyvemmel kedveskedtem a ház asszonyának. Éppen csak elhelyezkedtünk az asztal körül, amikor ránk mosolygott Szokolay Sándor is. Nem látszott betegnek. Talán csak soványabb volt, mint amikor néhány évvel korábban Budapesten találkoztunk. Igazi, cseverészős késő délután volt. De hosszabb időnek kellett eltelnie, amíg nekiszegeztem a kérdést:

– Önre mindig az volt a jellemző, hogy sokat dolgozik, talán többszörösét is végzi annak, mint amit szabadna. Hírlik azonban, hogy az utóbbi időben nem komponál. Igaz a hír?

– A hír igaz – kaptam a feleletet. – Fél éve már nem komponálok. Én nem tudok magamtól meghatódni, de most egy

kicsit meghatódva válaszolok. Húsz éve volt egy szívműtétel a városmajori klinikán. Aztán teljesen elfeledkeztem róla, mígnem egy éve ismét jelentkeztek a panaszok. A múlt nyáron el is ment a kedvem az élettől. Nem tudtam, hogy a szívbetegség depresszióhoz vezet. Átaludtam fél évet, napi tizenöt órát. Egy injekciókúra sokat segített. Úgy éreztem, odafönt meg van írva, hogy megmaradjak.

– Igen, teljesen – hangzott a megnyugtató válasz. – A soproni környezet is segített. Ha nem jövünk el tizenhét évvel ezelőtt Budapestről, most nem beszélgetnénk. Többször elmondtam, hogy legnagyobb emberi és zenei példaképem Kodály tanár úr volt, aki negyven-ötven évvel ezelőtt megkérdezte tőlem: zongoránál komponálok, vagy fejből? Erre én azt feleltem, hogy zongorán lejátszom, hogy el ne felejtsem. „Amit elfe-

Többször elmondtam, hogy legnagyobb emberi és zenei példaképem Kodály tanár úr volt, aki negyven-ötven évvel ezelőtt megkérdezte tőlem: zongoránál komponálok, vagy fejből?

Nehéz volt megszólalni ilyen vallomás után. Maya asszony felpattant, és percekkel belül édes sütemények kerültek az asztalra, ami mindig segít, ha az ember nem találja a végzót.

– Gyógyultnak érzi már magát? – fagattam tovább.

lejt az ember, megérdemli, hogy elfelejtse” – mondta a tanár úr. Ez a mondása jutott eszembe nagybetegen, hogy én most megtanulok fejből komponálni. És ez az előző fél év alatt ment is.

– Tehát akkor dolgozott – jegyeztem meg. ▶

Kodály Zoltán: „Amit elfelejt az ember, megérdemli, hogy elfelejtse”

JUTASI ANDOR FELVÉTELE

Madarassy István ötvös-szobrászművész kiállításán 2010-ben Nagycenken. Balról: Mádl Ferenc, Madarassy István, Mádl Ferencné, Szokolay Sándor (ő nyitotta meg a tárlatot) és Szokolay Sándorné

– Nem írtam le egyet sem. Nem clusterek [hangfűrtök, hanghalmazok] születtek, hanem ahogy én nevezem őket: hangtömbök. Nem írok atonális zenét, csak aki először hallja, azt hiszi, hogy az. Mert azért modern. Nagyon fontosnak tartom azt, hogy a zene szép legyen, másodsorban tiszta legyen, harmadsorban pedig igaz legyen. Amíg élek, csak ilyet szeretnék írni.

– Luther Márton azt vallotta, a zene a bánat leghatásosabb orvossága, a lélek fegyelmezésének mestere, Isten legszebb adományainak egyike, a teológia rokona.

– Tökéletesen igaza van, de hogy értesék, miről van szó: megfogadtam, hogy nyolcvanéves korom után csak szakrális zenét akarok írni. Aztán rájöttem, hogy mindenfajta zenét szabad írnom, mert úgyis szakrális lesz.

Somerset Maugham mondása jutott eszembe: „...csak egyetlen dologban vagyok biztos, és pedig abban, hogy az ember nagyon kevés dologban lehet biztos.” A zeneszerző iménti szavai ezt a bizonyosságot éreztették velünk.

Néhány csendes pillanat után más irányba szaladt a csevegés.

– Yehudi Menuhin szerint egyre lármásabb lesz a világ, és az emberi fül veszélyben van – mondtam. – A zaj kikezdi az ember agyát.

– Így igaz – vágta rá Sándor azonnal. – Éppen ezért nekünk a legfontosabb volt, hogy olyan lakásba menjünk, ahol majdnem süketek a szobák. Nincs semmi beszűrődő zaj, az udvar és a fenyőerdő nyugalmat áraszt. Ugyanakkor a csend is csupa hang, csak érteni kell ezt a muzsikát. Természetimádó vagyok. Napimádó. Teliholdkor tudok a legjobban komponálni. Ha telihold van, akkor én is tele vagyok inspirációval, és ha fogy a hold, akkor én is „fogyok”. Feleségem teliholdkor nem hív vendégeket, mert tudja, hogy ez az időszak fontos nekem. Nem beszél róla, csak tudomásul veszi. Tele van csodákkal az életem. De ezt csak föntről kaphatjuk! És ezért kellett nagyon sok szakrális művet írnom, amelyeknek a szövege erkölcsi értéket ad.

– A zene megszelídítheti az erkölcsöket?

– Kell, hogy legyen morálja minden emberi életnek. Kodály szerint az idő kérelhetetlenül kiszűri, ami élettelen vagy romboló. Mindennap olvasom a Bibliát. Elképesztő, hogy minden benne van, amire szüksége van egy egyszerű parasztembernek vagy az egyetemi tanárnak. A Biblia sokkal fontosabb, mint a krikszkraksz szövegek. Nemegyszer ugyanis a szövegnek semmi köze sincs a vokális zenéhez. Rendben van, ilyet is kell csinálni. De hogy ez az irányzat kezd lábra kapni? Hogy ne értsük?

– Bartók szerint a zeneszerző számára ugyanolyan természetessé kell válnia a maga zenei nyelvének, mint amilyen az anyanyelve.

– Azzal, hogy azt mondom: a mű tiszta és igaz legyen, fel kell erősíteni a szöveget. Ha a magyar egészen egyedüli nyelv – márpedig az –, akkor a magyar zenei nyelv is az. De vannak, akik füttyülnek erre, és utánozzák a nyugati kliséket. Nem azt mondom, hogy

nem szabad kísérletezni, én is megtettem. És tudok olyat írni, ami nem tetszik.

– Ez bölcs beismerés! – vetette közbe nevetve Madarassy István.

– Csakhogy – folytatta a zeneszerző – nem nagyon írok. Viszont a belső kényszer nagyon fontos. Ez a komponálás elengedhetetlen része. Nem versenyfutás a komponálás, de az igazi az, ami azonnal jön, és csak le kell írni.

Közben besötétedett, és bekopogtatott az este. De a hangulat olyan felemelő volt, hogy nehéznek tűnt elbúcsúzni. Jött azonban egy újabb, most már riporter kérdés:

– Szerencsés embernek tartja magát?

– Nagyon. A Biblia szerint Istennel nem lehet alkudozni. Mégis annyi bajból kihúzott már... Pap akartam lenni... Az igazság az, hogy nem is nagyon lettem más. Misszionárius. És nem tudok szebbet elképzelni az emberi életnél.

– Márai Sándor is erre a következtetésre jutott...

– Az Isten távolról irányít bennünket. Bocsánatot kérek azoktól az emberektől, akik nem érzik gyönyörűnek az életüket. De nem biztos, hogy jó felől nézik.

A kézirat leadása előtt a visszaemlékezést elküldtem Maya asszonynak és Orsolyának, a lányuknak. Orsolya az e-mailje végén ezt írta az édesapjáról: „Az utolsó napjaiban sem volt rá jellemző a szomorú arckifejezés. Szinte mindig mosolygott, még az utolsó pillanatban is, és úgy maradt, miután a lelke lágy hullámszóban elhagyta a testét. Abban a pillanatban, amikor megpillantotta a túlsó partot, az arca felragyogott. Fantasztikus élmény és megnyugtató bizonyosság volt számunkra. Édesanyámmal és férjemmel mellette lehettünk.”

– Nyolcvanegy évesen mi tölti el örömmel? – szegeztem Szokolay Sándornak a provokatív kérdést.

– Nem dicsekvés: jóban, rosszban ennyi évet meg kellett érnem, hogy rájöjsek, a legnagyobb öröm a feleségem. Nem lennék, ha ő nem lenne. Visszahozott a halálból is. De öregkorunkra gyerekek lettünk. Hogy lehet, hogy nyolcvanegy éves korban jobban szeret az ember – bárkit, bárkikor –, mint egész életében? A lányom és a férje, akit fiamként szeretek, szeretettel vesznek körül. Orsolya a Budapesti Vonások menedzsere volt, és lemondott a szeretett állásáról az én kedvemért. Elhatározta, hogy zongoraművész férjével

együtt Sopronba költözik, hogy mellettem lehessen, és rendszeres napi testmozgással, masszázzsal segítsen felerősödni. Ez azonban nemcsak fizikai munka, hanem lelki is. Azt mondta, nem hagyja, hogy meghaljak.

Szedelőzködtünk. Már az előszobában jutott eszembe a kódának is tekinthető gondolat:

– Ha ebben a csendben a hóesést figyelni, kinek a zenéjét hallja?

– Bachét. Egyszer azt mondtam, hogy az ő zenéje nekem olyan, mint az imádság. Bach volt és maradt a kedvenc zeneszerzőm.

● KŐ ANDRÁS

Szokolay Sándort 1998-ban Magyar Örökség díjjal tüntették ki

Séták peremvidéken

Ughy Szabina új verseskötete

Ughy Szabina nevével a *Rések az időn* című, 2009-ben megjelent antológiában találkoztam először, amelyben harminckét költő istenes verseit olvashattuk. Utána azt írtam a fiatal szerzőről, hogy ő a kötet igazi meglepetése. „Azt sugallja, hogy Isten léte mindent átítat, a leghétköznapibb dolgokat leginkább. Tőle van minden: a tárgyak, a természet, a szerelem.” És idéztem tőle is egy részletet: „Ők az ima, öntisztuló szavak, / hitünk teste gyapjútakaró, / alatta személyes névmások, / kisbetűs tulajdonnevek, / Isten nevei.”

Aztán gyorsan, 2011-ben megjelent első önálló kötete *Külső protézis* címmel. Jelentkezését így üdvözölte Saitos Lajos a *Vár* irodalmi és közéleti folyóirat 2012/2. számában: „Végre egy »első« első köny-

ves, végre egy ígéretes költői pályakezds. A szerző se nem túlkoros megkéssett tehetség, se nem túlontúl fiatal, elkényeztetett kölyök költő.”

Ma már jól láthatjuk, hogy indokolt volt a lelkes fogadtatás. Ughy Szabina lírai életműve azóta is tovább épül és gazdagodik. Mondják, hogy induló szerző esetében a második kötet az igazi megmérettetés. Ha ez így van, akkor a *Séták peremvidéken* valóban újabb igazolást jelent. Például azért, mert a bevezető sorokban említett világlátás újabb bizonyítékait kapjuk az újabb versektől, melyekben a teremtett világ mozzanatai a maguk visszafogottságában tárulnak elénk. Meg többek között azért, mert szép példáját láthatjuk annak is, hogy egy költő lehet egyszerre európai és magyar, nem túlhangsúlyozván egyik oldalt sem. *Új hazák* című verse például ezt

igazolja. „A szépség láthatatlan nyomai” vezetik a költőt, s ebben az utazásban nem önmagukért látszanak a dolgok.

Ughy Szabina fölfedezi a világot, az egész világ szépségeit, ám eközben így gondolkodik: „...kint jöttem rá [...], hogy a saját anyanyelvem közege nélkül nem tudok önmagam lenni. [...] itt vagyok itthon, és itt kell élnem, annak ellenére, hogy sokszor nagyon nehéz.” (Az idézet a *Prae* művészeti portálon Szepesi Dórának adott interjúból való.)

A hűségről szóló vallomása mellett könnyű észrevennünk azt is, hogy művei érintik létünk alapkérdéseit is, nem túlzás állítanunk, hogy a filozófiai közelítés sem idegen tőle. Másrészt a líra mellett ott van az epikus hatás is, hiszen például *Az utolsó metró* című versben prózai vonásokkal tárja az olvasó elé a föld alatti ridegséget,

amelyben „Egy málló plakát foszlányai lobogni kezdtek...” Másik vallomása szerint „a jó mű kérdéseket tesz fel az olvasónak”, és ebben már hangütése, a kötet első verse is megerősít bennünket: *Ki helyett?* Ezzel szorosan összefügg az a felfogása, hogy valamennyien felelősek vagyunk szavainkért. Űgy is mondhatjuk, hogy minden szónak teremtőereje van.

A vers szavaira különösen vonatkozik ez. Főként, ha olyan tudatosan és érzékenyen ír valaki, mint ő. A csönd költészetét alkotja legfőképpen. Csöndesen medítál, rögzít pillanatot, fejez ki érzéseket, gondolkodik. Semmi pátoasz, semmi szóno-kiasság. Mély, lélektanilag hiteles és érvényes. A teremtés csöndje ez, nem a hallgatásé.

Tulajdonképpen erre a csöndre épül föl az egész kötet világa. A szöveg szintjén néhány példa. „Csöndre csönd, fehér pelyhek, / napra nap tapad, hónapra hónap, / a pusztítás kéje mindent beragyog.” (*Hullámok*) „A csöndben néha ágyam fölé hajolsz, / végtagjaim olyankor elnehezülnek / mint esővízzel telt fémhordók.” (*Tűlpart*) „bizonyos igenekben lakik egy angyal / a hirtelen döntések anygala ilyen / mögötte még hosszan fénylik az irány / a távolodó

sötét öböl arcán a csönd forradása.” (*Hullámtörő*) És idézem a kötetzáró *Egy helyben* egész szövegét: „Talán mozdulnunk sem kéne. / Csak egy helyben ülve / égő jelenlétként / felszállni az égig. / Némán túrni minden fájdalmat, / hagyni, hogy a csönd / hamuvá porlassza kérdéseinket. / Lángokban áll, ami él, / mintha semmisülni vágya.”

Alapos elemzést igényelhetne az is, hogy a csönd ezeken a helyeken különféle szöveggörnyezetekben jelenik meg, nyilvánvalóan különböző üzenetet hordozva. Hol a pusztítás ellenpontjaként, hol az intim szféra összetevőjeként, hol az égig szállás segítőjeként. És van úgy, hogy távolodik tőlünk. Hangzavaros világunkban jó, hogy ilyen meghitt hanggal is találkozhatunk.

Van ebben bölcs szemlélődés és persze türelem is. Abban a tudatban alkot Ughy Szabina, „hogyan valaki / minden örömet számon kéri majd”. (*Az érintés nullfoka*) Persze az sem mellékes, hogy érzékelteti esendőségünket, tökéletlenségünket is. Hiszen a *Vitorlabontásban* „imbolyogva járunk a hétköznapok nyílt vizén”, igaz, hogy a hosszú és színes alkonyok mintha ellensúlyoznák ezt az imbolygást, de aztán a „madárarajok emléktelen ragyogása” lesz az előtérben. Álom és valóság határán járunk, miközben mégiscsak az akarat érvényesül.

Űgy modern ez a költészet, hogy nem szakad el a hagyománytól, például a hagyományos szépségeszménytől sem. Csilingelő rímek, formai feszesség nélkül. Ugyanakkor a pillanatok és emlékképek fölidézésével. Űgy, ahogy a fehérre festett falak vitorlaként lobognak... Egyéni képpekkel, sajátos nyelven tehát. Megszűri a külvilág elemeit, és beépíti lélektől lélekig ható belvilágába, miközben jellemzi az életismeret és az önismeret.

Nem tudom, mennyire tudatos ez, de érződik mindebben Pilinszky hatása is, például úgy, ahogy fölépül a *Láthatatlan* című vers, amelyben a végsőkig tömörített forma és nyelv segítségével szól érvényesen. Íme: „Egy homok, egy száj, egy mellkas, / forró bronzba önteném őket, / az utolsó kérdés válaszával aludjanak el. / Helyettük imádni mindent, ami végtelen, / ne lehessen később számon kérni hiányosságait. / A márványoszlopok nyugalmába befalazott angyalt. / A fényben felritkult mozdulatok nyomát. / A harangozó mélyén dörömbölt.”

És persze itt vannak a kötetben az olyan yira szeretett itáliai világ lenyomatai.

Ughy Szabina: *Séták peremvidéken*. Orpheusz Kiadó, Budapest, 2015. Ára 3000 forint.

Az a millió Ughy Szabina lírájának egyik fontos forrásvidéke. A konkrét táj elemivel, amelyek ugyanakkor belső tájjá lényegülnek át. Az emlékek összetettek, bennük egy város és az emberi élet mozzanatai. Mélyen átéli költőnk a végtelen varázsát, a tenger nyújtotta élményt. A végtelenben persze ott az emberi sorsra utalás is: létünk végességének és végtelenségének együttes tudata. A csönd is szerepet játszik, a tenger csöndje, hallgatása. Az olasz világ szeretete szinte mindent áthat. Évtizedekkel ezelőtt Kárpáti Kamil verseiben érezhettünk hasonló intenzitást a táj, a városok, a kultúra szeretetében.

Finoman kidolgozott és érett költészet ez. Benne többek között apró életképekre épülő gondolatfolyamokkal. Másutt a szépség és az intellektualitás mellett fölvázolja létünk árnyait és veszélyeit is. A *Túl* című vers hangütése szerint: „Mégmérgezünk lassan minden folyót, / az óceánokon városnyi szemétszigetek úsznak, / de ne törődj vele, mert még a pusztulásban is / végtelen terek nyílnak.” Nem riad vissza a kissé didaktikus hangtól sem, ha úgy érzi, hogy nemes célt szolgál. Ilyenkor különösen úgy érzi az olvasó, hogy közvetlenül megszólítja, hozzá beszél a költő, kialakítván egy meghitt viszonyt a feladó és a címzett között.

Többek között ezen értékek miatt tartathatjuk az utóbbi idők egyik legjobb magyar verseskötetének a *Séták peremvidéken* című könyvet.

● BAKONYI ISTVÁN

A költészet – kegyelmi állapot

Előjáróban le kell szögezmem: bár hamarabb beszéltem versben, mintsem járni tudtam volna, nem szerettem a költészet, a költő szót. Mesterkéltnek, művinek, valamiképpen hamisnak és minden spontaneitástól, lélegzetvétel-könnyedségűtől távolinak, idegennek érzem. Lehetséges, hogy ebben Áprily Lajos egyik finoman gunyoros, gyerekkorom óta ismert és szeretett verse is ludas lehet. Címe: *Költő*. Itt és most csupán nyolc, nem sértő, de kedvesen fricskázó sorát idézem:

„S eszembe jut egy régi ismerős,
borzolt-hajú, ifjú, vidéki hős,
ki, ha kimondta hangzatos nevét,
még hozzátette németül: Poet.

Az öntudattal csengő szó hatott,
mosolygató és mulattató...
A titulusa nem nekem való,
Ember voltam, remegő, daloló.”

A *költészet* szó – csakúgy, mint a *Poet* – hangzásában a mesterkélttség mellett van egy jókora adag góg is. Eszembe jut róla egy, a közelmúltban enyhe viszolygással hallgatott rádióriport, amelyben egy költőtárs azt nyilatkozta, hogy a család, a házasság és a szülői állapot (nem ezeket a szavakat használta, az idézet tartalmi, de annak, sajnos, pontos) csak javára-hasznára lehet a teremtés gigászi feladatából részt vállaló-kérő költőnek, mert megakadályozza abban, hogy nagy-nagy küldetéstudatában életidegen, magától túlzottan „elszállt” legyen.

Értem én, hogyne érteném e gondolatmenet logikáját. Csak hogy nekem ennek a fejtegetésnek már a legelső stációját is teljesen idegen. Ha van valami, amit soha nem éreztem és nem is fogok érezni, immáron lassan hatvanöt évet kitevő életemben, jó ötven végigverselt esztendővel a hátam mögött, az a hübrisz, a „több vagyok, mint ti, mert verset írok” tudata. Nem vagyok ezzel együtt sem jobb az orrukat magasan hordó múzsafík és múzsasalányok népes seregénél, csak éppen tudom, hogy a költészet messze túlnő a versek világán. Költészet lehet egy szépen, hozzáértéssel virágzásig hajtatót jácint, egy tökéletes almás pite, egy szépen gyógyult seb, egy jókor kapott mosoly vagy éppen jó szó. Egyszóval, még aki valóban költő, az sem „költészettulajdonos”.

Egy-egy vers megszületése kegyelmi állapot. Nem azért, mert mások fölé emel, hanem egyedül azért, mert mindennél jobban, hatékonyabban segíti a túlélést, a torzulás nélküli gyógyulást a

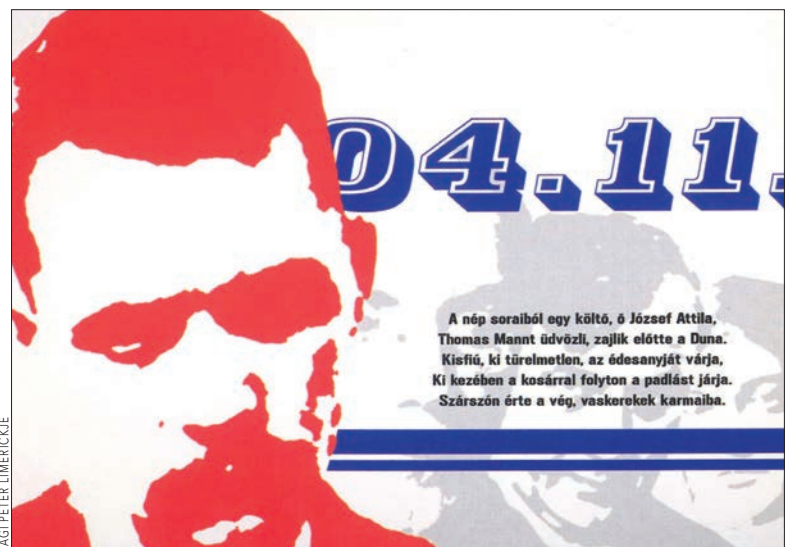
köznapokban oly gyakori bántságokból. A versből valahol ott lesz, lehet költészet, amikor íróján kívül *másokat* is képes megnyugtatni, meggyógyítani.

Ha arról kellene ezek után számot adnom, mikor voltam a legközelebb a „költészet” világához, egyértelműen azt kell mondanom: másfél esztendőskoromban. Nem „a költő örök gyermek” közhelyének olcsó megfordításáról van itt szó, hanem egy olyan friss és üde látásmódról, amelyhez gyermeknek vagy – pótmegoldásként – legalábbis gyermekszívű felnőttnek kell lenni.

A költészet ott kezdődik, ahol nincs fölösleges szó, nincs lojtyogás. Figyeljük csak meg, a később – szerencsésükre – még véletlenül sem verselő gyermekek beszéde is milyen közel áll a költészethez. Mi a titka? Végtelenül egyszerű a válasz. Ők *nem akarnak mindenáron költők lenni*. Mert ha valami, hát a túlzott akarás, a szavakban stréberkedés valóban megöli a költészetet.

A mi protestáns felfogásunk szerint a kegyelemért nem lehet tempózni, hajtani, a kegyelmet ingyen kapjuk, s egyedül Istentől függ, mikor, kinek és mennyit juttat belőle. Ugyanez a helyzet a költészetrel is: akarni azt sem lehet, sőt körülötte szorgoskodni sem. Mint mondtam már: ez bizony kegyelmi állapot, akármi-lyen keserves is ezt olykor elfogadni, különösen manapság, egy teljesítményorientált, kényszeres patkányderbikkkel teli korban.

Ne rángassuk magunkhoz a költészetet; ha arra teremtettünk, hívás, kínlódás, vér, veríték és könnyek nélkül is megérkezik.

BAGI PÉTER LIMERICKE

Engedjétek hozzám jönni a szavakat – mondja Sütő András gyönyörű unokakönyvének címe. „Engedjék hozzánk jönni a szavakat” – türelmetlenség, sürgetés, mohóság, hiúság nélkül. És akkor, de csakis akkor, eljuthatunk abba a tartományba is, amelyet – üsse kő, jobb szó híján – nevezhetünk akár költészetnek is. Bár nekem „a szavak birodalma” szebb és tágasabb teret kínál a kifejezésnek tűnik. És erősebb menedékvárnak.

• PETRŐCZI ÉVA

A Rio de Janeiró-i olimpia közelsége eszembe juttatja az 1980-as moszkvai nyári játékokat, amelyen Afganisztán szovjet megszállása miatt csak 65 ország sportolói vettek részt. A bojkott 81-re redukálta (a legkevesebbre 1956 óta) a részt vevő nemzetek számát. Ilyen nemzetközi légkörben rendezték meg a játékokat. A Szovjetunió és a keleti blokk 14 államának vezetői (a román kormány kivételével) – válaszul a moszkvai bojkottra – nem küldték el sportolóikat az 1984-es Los Angeles-i olimpiára, arra hivatkozva, hogy „nem tudják garantálni a sportolók biztonságát”. Ez volt az olimpiai mozgalom legválságosabb időszaka.

Amiért tollat ragadtam, annak az a magyarázata, hogy a moszkvai olimpiai faluban meglepő dolgok fogadtak bennünket: kis templomokat, kápolnákat, imaházakat rendeztek be, amelyekben a különböző világvallások követői otthonra, lelki elmélyülésre, áhítatra találhattak. Tágabb értelemben az a gondolkodás tükröződött vissza a látottakban, hogy a világ legjobb sportolói és kísérőik az olimpia idején, az olimpiai faluban is élhessék megszokott mindennapjaikat, és az általuk igényelt jogos szolgáltatások rendelkezésükre álljanak. Ezek közé tartozik a vallás szabad gyakorlása is.

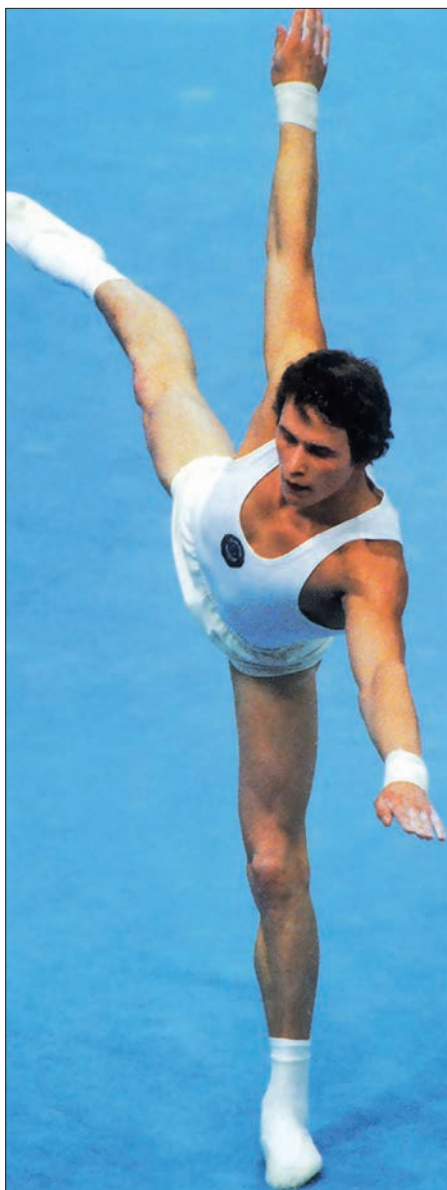
A lelki kultúra, konkrétan a hit, az egyházhoz való tartozás és a testkultúra, a sport kapcsolatát több nézőpontból is vizsgálták. A legizgalmasabb kérdés az volt: van-e törvényszerű összefüggés a vallásosság és a sport között? A felmérések azt mutatták, hogy a sportpályafutás során megélt törvényszerű konfliktusok megoldásában, a kudarcok feldolgozásában, de még a felkészülés nehéz óráiban is a hit nagy segítséget jelent. A sport e tekintetben modellértékű, mert ezen a „harcmezőn” látszólag gyorsabban jár az óra, kiélezettebbek a helyzetek, fontosabbak a kapaszkodók. Nemegyszer láthatjuk azt is, hogy a játékosok kérészetet vetve lépnek pályára, vagy az ég felé emelik tekintetüket, ha a hálóba juttatják a labdát.

Az is bizonyos, hogy maga a sport, a tehervállás, az önmagunk legyőzésének igénye nemcsak a testet, hanem a lelket is érinti, fogékonyvá tesz a spiritualításra. Sok út vezet az Úristenhez.

De visszatérve a moszkvai olimpiai falura, a szovjetek a kis templomokkal, kápolnákkal és imaházakkal azt is sugallni akarták, hogy náluk vallásszabadság van, ahol az állampolgárok szabadon megvallhatják és gyakorolhatják a hitüket.

Ezzel szemben mi volt a valóság 1980-ban? Ahhoz, hogy a kérdésre pontos választ adhassunk, kicsit vissza kell mennünk az

Szemfényvesztés

A szovjet Gyityatyin Moszkvában

időben. Az egyházüldözés a Szovjetunióban 1918 és 1943 között szakadatlan volt! Lenin már nem sokkal a bolsevikok 1917-es hatalomra kerülése után nyíltan parancsba adta, hogy a vallást fel kell számolni, és helyette az ateista világnézetet kell hirdetni. Kijelentette: „A reakciós papság és a reakciós burzsoázia minél több képviselőjét sikerül agyonlőni, annál jobb. Most kell móresre tanítani ezt a népséget, hogy néhány évig még gondolni se merészeljen semmiféle ellenállásra.” Utódja, Sztálin sem kértelt: „Mi hadjáratot folytatunk és fogunk folytatni a vallási hiedelmek ellen.”

Ami az ortodox egyházat illeti: 1922-től püspökök, papok, szerzetesek és világi hí-

vek tömegét deportálták a Gulagra, lerombolták a monastorokat és a templomokat. Az 1917-es forradalom idején létező papság 80-85 százalékát likvidálták. Hasonló üldöztetést szenvedett a katolikus egyház is. 1926-ban már nem volt egyetlen katolikus püspök sem a Szovjetunióban, és 1941-re már csak két templom maradt nyitva az 1917-ben létező 1200-ból, és ezek is a volt Litvánia területén.

Sztálin intézkedései nyomán az Orosz Ortodox Egyház helyzete később némileg javult, viszont a görögkatolikus egyházat tönkretették, és lelkipásztori tevékenységét megbénították. Az ateista politika folytatódott, és ez az Orosz Ortodox Egyháznak is sokat ártott. Hruscsov alatt rosszabb lett a helyzet. Számos templomot újra bezártak, a nyolc szemináriumot és a monastorok nagy részét eltörölték. Hruscsov után, a hatvanas években folytatódott az erős állami ellenőrzés és az egyházüldözés. Ebben a légkörben lett az Orosz Ortodox Egyház 1961-ben az Egyházak Ökumenikus Tanácsának a tagja.

A hetvenes-nyolcvanas években – és most jutottunk el a moszkvai olimpiai faluhoz – kezdett kibontakozni és a szamizdatokon keresztül terjedt a papok és a hívek tiltakozása, ami kiváltotta a vallásellenes kampány erősödését a Szovjetunióban. Csak 1988-ban, a kijevi nagyfejedelem, Szent (Nagy) Vlagyimir megkeresztelkedésének millenniumára emlékezve, Gorbacsovval kezdődött meg az olvadás. 1990-ben új törvény lépett életbe, amely szabad vallásgyakorlást engedélyezett Oroszország minden vallású közösségének és híveinek.

Tehát: 1980-ban szemfényvesztés volt a kis templomok, a kápolnák, az imahelyek létesítése az olimpiai faluban!

Személyes emlékem is fűződik ezekhez a létesítményekhez. Kollégám, a magyar születésű, Kölnben élő és a helyi televízióknak tudósító Stefan Lázár kapva kapott az alkalmon, hogy ezekről a szenzációszámba menő szakrális helyekről filmet forgasson. Érdekesebbnek tartotta, mint a híres sportolókkal készített interjúkat. Magam is a sportlap kiküldöttje lévén, hosszabb riportot küldtem Budapestre a templomokról és a kápolnákról.

Később tudtam meg, hogy a főszerkesztő nem engedélyezte a riport megjelenését...

• KŐ ANDRÁS

Kinek kell egy ilyen gyerek?

Április 2. az autizmus világnapja

Felhívás is lehetne: Autizmussal élő, barátságos, nyitott, de kissé félénk hétéves gyermek számára iskolát keresünk. A kisfiú ismeri a betűket, a számok rendszerét átlátja. Gyorsan, könnyen és hosszú távra tanul meg adott szövegeket, bár megértenie csak keveset sikerül belőlük. Figyelmesen keres viselkedésmintákat, de azoktól eltérni csak nehezesen tud. Figyelmét tíz-tizenkét percre képes egy feladatra koncentrálni, ám ehhez ingerszegény környezetre van szüksége. Szereti előre tudni, mi fog történni „azután”, maga előtt látni a nap várható eseményeit és a feladatok sorrendjét. Örömmel hallgat zenét, és fegyelmezetten a helyén marad, ha megértette, mit várnak tőle, és meddig kell ott maradnia, ahol van. Viszont nincs kialakult ceruzafogása, és sikítófrászt kap a szünetben kitóduló gyerekek észbontóan hangos zsidongásától. Kinek kell egy ilyen gyerek?

A kérdés megválaszolását kezdjük a „kell”-lel. Mert hát ez a dolgok alfája és ómegája. Kell-e nekünk a fogyatékkal, rendellenes fejlődéssel élő embertársunk?

Nos, ha így tenném fel a kérdést, legyünk őszinték, valószínűleg egyszerűbbnek tűnne azt válaszolni, hogy nem kell. Teljesen érthető: ugyan ki akarna hosszabban pelenkázni, tornáztatni éveket, drága segédeszközökre és fejlesztésekre áldozni minden idejét, erejét és pénzét? Az ember keresi is a módot, hogy elkerülhesse ezeket a situációkat. A várandósság alatt ma már sokféle betegséget szűrnek. Hogy ez mikor és mennyire etikus eszközökkel történik, azt

most ne firtassuk. Elég az, ha megállapítjuk: elővigyázatosságunk nem oldja meg a kérdést. Valahogy mégis lesznek koraszülött, születéskor sérült, fertőzéstől tartósan beteggé vált gyerekek, sőt baleset érhet felnőttet is, az egykor életerős ember is elgyengülhet, megbetegedhet idősebb korára.

Fogyatékkal élő, sérülékenyebb, ránk szoruló embertárs tehát van, volt és mindig lesz is. Nem választjuk, kapjuk ezt a helyzetet. És mivel nem hiszek a véletlenekben, azt kell állítanom, hogy Isten tudtával történik velünk mindez. Valamiért szükségünk van az elesettségre, hogy emberségünk megmaradjon.

Folytassuk az „egy”-gyel. Nehéz lenne megmondani, hogy hány is az az egy. Saját családomban autista kisfiunkat nevelve tanulgatom lassanként megérteni az „esőemberség” rejtelmét. Mára körülbelül harminc, autizmussal élő gyereket és fiatalot ismerhettem meg személyesen. Harminc egészen elképesztő módon különböző embert. Zárkózottabbat és nyitottabbat. Gyors mozgásút és óvatost, megrengőt és csacsogót, zseniálisat és titokzatosat. A közös vonások – kommunikációjuk nehezítettsége, szociális készségeik fejletlensége, rugalmatlan gondolkodásuk, az állandóság, kiszámíthatósághoz való ragaszkodásuk – persze valóban egy halmazba helyezik őket, bár mindegyikük egyedi és megismételhetetlen személyiség.

Képekkel, jelekkel, piktogramokkal, szimbólumokkal támogatnánk őket, lehetne könnyebb az életük. Lehetne. Más kérdés, hogy ezt valóban megkapják-e tőlünk. Vagy mi magunk olyan rugalmatlanok vagyunk, hogy nem tudunk egy-két lépést tenni feléjük, inkább tőlük várjuk, hogy ők tegyenek meg sok-sok lépést felénk? Velük haladunk egymás felé, vagy egyedül hagyjuk őket?

És persze az autizmussal élők kicsiny – a népesség egy százalékát kitevő – halmazán túl még ott vannak a látás-, hallás-, mozgássérült embertársaink, akiknek a száma szintén nem csekély.

Néha elnézem a mi kis „akadálymentesített” világunkat. Sérült gyerekekkel foglalkozó speciális – városi – óvoda mozgássérült-feljárója: lemérnem sem kell, hogy lássam, ez valami vicc. Két és fél arasznyi széles, lapáttal odasímitott kis lejtő. Meg lehet mutatni: van. Hogy használhatatlan? Még senki nem akarta használni, nincs rá igény. Vagy nem tudjuk, hogy lenne. Elképzelem, milyen érzés lehet a nagyáruházban kerekesszékekkel befurakodni a magától visszacsukódó ajtón, majd a mosdó-

nál szembesülni azzal, hogy „a mozgássérült-ilemhely kulcsát a 127. irodában lehet elkérni, amely az első emeleten van”.

Pár éve, nyaranta, a gyerektáborunk idejére el-elkérek egy-egy kerekesszéket. Megrázó élmény beleülni, néhány percre kipróbálni azt a másik életet. (A mi rámpánk egyébként szabványnak megfelelő szögben emelkedik, de azért megdolgoztatja az izmait az ember, amíg feljut rajta.) Csak a kaput kell kinyitni, és közben nem elgurulni, aztán feljutni a rámpán a templomlépcső tetejéig. Ott szembe-sül az ember azzal, hogy a kocsi-val együtt nem fér be. Segítséget kell kérni újra meg újra.

lyen is az ilyen? Más, az igaz. Talán a nevének kell szólítani előbb, ha azt akarjuk, hogy megértse, őhozzá szólunk, nem csak úgy jártatjuk a szánkat. Egyértelmű, számára megérthető szabályokat kell felállítanunk számára, hogy tudja, mit várunk tőle. Be kell látnunk, hogy neki máshogyan kell megtanulnia bizonyos szituációk kezelését.

Emlékszem, amikor Misu fiamat lefekvéskor elköszönésre tanítottam: „Jó éjszakát, Misu! Mondd: jó éjszakát, anya!” Mondta boldogan, és látta, hogy örülök. Büszke volt, hogy rendszerben végre tudta hajtani a feladatot. De akkor sajnos belépett Anna lányunk. És meg is szólalt:

kellett bizonyítani, hogy valóban autista, lift volt. A szűk hely, a mozgás, a zaj megrémítette Misut. Ha már zaj: azért járunk csak egy bizonyos nagyáruházba vásárolni, mert ott nem szól állandóan a zene. Egyébként: észrevették már a ránk zúduló fergeteges hangorkánt? Én sem tudatosítottam magamban, ő viszont nem tudta szűrni, és zavarja. Percekig meg sem tudott szólalni a félelemtől, majd megjegyezte, hogy ezt a szörnyűséget soha többet nem akarja átélni. Szóval, a lift: a liftgyanús házba (lásd: nyaraló, kultúrház, emeletes áruház) először be se ment, aztán csak ahhoz ragaszkodott, hogy a rettentő szerkezetet ke-

Mekkora kiszolgáltatottság! Ennyire nem tiszteljük őket, hogy felnőttként, önállóan élhessenek közöttünk, ha képesek rá? Csoda, ha nem jönnek el újra? Így bizony nehezen fogjuk megtudni, hogy hány is tulajdonképpen a kérdésünkben szereplő „egy”.

De vissza a szoros értelemben vett témához: az autizmushoz. Folytassuk az „ilyen”-nel. Mi-

„Jó éjszakát, Misu!” A kisfiú pedig ijedten nézett egyikünkről a másikunkra. Fogalma sem volt, mit kellene most tennie. Végül el is sírt magát. Egy új szituációba helyezni a tanultakat akkor, ott számára túl nehéznek bizonyult. Ma már könnyedén köszön vissza. Megtanulta fáradságos munkával.

Tanulságos eset a lifté is. Egyik vizsgálati helyen, ahol be-

rüljük el messziről. Lépcsőjárásban komoly gyakorlatra tettem szert mellette, mondhatom.

Néhány napja rátalált a tusolófülkére.

– Ez nem lift. Ez csak játékból lift – hallottam a szomszéd szobában. – Beszállok.

Nyílt és csukódott az ajtó.

– Most fel- és lemegyek játékból. És kinyitom az ajtót, ki-szállok. ►

KÉPEINK ILLUSZTRÁCIÓK

Semmi baj. Jött ki elégedetten. Azóta naponta edzi magát. Néha meghív liftezni. Állunk ketten a tusolóban. Fogja a kezemet, hogy ne féljek. Talán legközelebb már nem kell vele fel sétálnom a hatodikra.

Az idő megfoghatatlan dolog számára. Mi az, hogy öt perc, mi az, hogy fél óra? Néha még felnőttként is elveszítem az időérzékeket, pedig nekem már méri az óra a perceket. Ő viszont szereti a kiszámítható dolgokat. Azt már megértette, hogy pihenni, aludni kell, ki tudja, miért. A többieknek fontos, és neki muszáj kibírnia. De meddig tart? Jó mértékességnek bizonyult számára a zene. Délután kétszer a *Ki kopog?* cédé egy óra húsz perc nyugalom. Éjjel a *Csintekerintő* (ötvenhét perc) szól addig, míg el nem andalodik. (Isten áldja Levente Pétert, Gryllus Vilmost meg Bognár Szilviát!) Ha fölébred, újraindítjuk. De amíg a zene szól, ő ágyban marad. Így lassan – bő hat év után – újra tud aludni, pihenni a család. Ő közben számolgat, rendszerez, játszik. Végtelen változatban csoportosítja kedves babzsemeit és lencséit. Nézegeti a *Family Frost*-katalógus régebbi és újabb számait, kívülről fújja az egészséget, így tanultuk meg a zöldségeket magabiztosan.

Jelenleg hétéves, még gyerek. Diagnózisa, a „gyermek-

kori autizmus” viszont szálnamas meghatározás. Mert az autizmust nem lehet kinőni, az ő agyműködése mindig, élete végéig eltér majd a neurotipikus (átlagos fejlődésű) emberektől. Mindig sokkal konkrétabb és sokkal inkább képekben meghatározható világban fog élni, mint mi. Bizonyos kifejezések neki nem lesznek érthetőek.

„Anyá, kérek egy cukrot” – mondta a minap. „Adok egy szemet” – válaszoltam. „Juj, nem

Magyarországon ma körülbelül minden századik ember érintett az autizmus spektrumzavar valamilyen enyhébb vagy súlyosabb formájában. Egy részük csendességébe burkolózva, nagyon magányosan, de végül egyedül is megharcolja a maga sorsát. Jelenleg körülbelül huszonkétezer személynek van már diagnózisa, de arányuk egyre nő.

kérek én szemet, inkább cukrot kérek” – nézett rám elborzadva. Hát igen. Szemet én se akarnék enni. És persze ő „nem ül a fölé”, hiába nem figyelt valamire. Az meg, hogy „felhőszakadás”, egyenesen maga a világvége lehet. Milyen furcsákat is mondhunk időnként...

Tehát gyerekkori autizmus. Amelyből később felnőttkori autizmus lesz. Szakszerűen autizmus spektrumzavarral élő személy. Egy ember, aki nemcsak gyerekként, hanem felnőttként is másmilyen lesz. Más: a szónak nemes – és nem nemtelen – ér-

telmében. A kérdésben tehát a „gyerek” kifejezést rögtön módosíthatnánk is személyre vagy emberre. Máris igazabb lenne.

Végül megérkeztünk a „kinek”-hez. És ez most nagyon közelről érint. A kisfiam iskoláskorú lett, de nincs ceruzafogása, alacsony a zajtűrése, több figyelmet, megerősítést – dicséretet – igényelne, mint a kortársai. Csendesebb, ingerszegényebbre kialakított környezetben, vizuális támogatással megállná a he-

lyét. Elvileg ehhez kaphatna segítő, pedagógiai asszisztens ülnellette egy kis létszámú osztályban, aki az új rendhez szokás ideje alatt árnyékként kísérné, igazgatná a beilleszkedése útját. Elvileg. A törvény szerint „kaphat”, vagyis nem jár neki, csak ha jut rá pénz, akkor egye fene, legyen. De sajnos a valóságban ez a lehetőség szinte soha nem adatik meg.

Van, ahol az iskola engedélyezi a szülőknek, hogy ők fizessenek egy ilyen státuszú személyt a gyerekek mellé. Más-hol a nagymama ül be a padba,

hogy indulhasson a szekér. Az egyetlen hely, ahol ideális körülmények között tanulhatnak az autisták, Budapesten van egy nagyon kevés gyereket ellátni képes intézményben. Alapítványi különben. Csak a diagnózis felállítására is körülbelül kétvényei várólistával tudnak időpontot adni. Néhány bentlakásos intézmény működik nem beszélő, értelmileg is akadályozott, súlyosan érintett autisták számára. Az esetek nagy többségében a szülők, családok küszködnek, kétségbeesetten keresgélnek, rengeteg időt, energiát fordítanak rá, hogy „ne vesszen el egy sem e kicsinyek közül”. Ugye milyen ismerős mondat?

Az eltérő fejlődésű vagy sérült, de nem súlyosan fogyatékos gyermekek bizony kilógnak a sorból. Akad jó példa, de autizmussal élő gyerekek között még nagyon keveset láttam sajnos. Mások, mint az általános iskolások, és mások, mint a kiegészítők. Az iskoláztatásukat tekintve ma Magyarország legnagyobb részén csak rossz és kevésbé rossz megoldások közül választhatunk. Már ha egyáltalán választásnak lehet azt nevezni, hogy vacogó fogakkal hordjuk körbe-körbe a gyereket a környék, a megye iskoláiban, és remegve várunk egy bólintásra, hogy itt talán legalább megkezdheti a tanulmányait. Maradhat – ki tudja, meddig.

Persze ha sikerül ezt a tizenöt-húsz évet kibekkelni, míg megerősödnek, akkor addigra kiderül, miben jók, miben kimagaslók és miben gyengék. Kitartásuk, szívós, szinte megszállott útkeresésük, vágyuk a dolgok megértésére feltárhat majd előttünk még ismeretlen titkokat. Talán ők találják meg a rák ellenszerét, vagy egy teljesen új, környezetbarát energiaforrást mutatnak be nekünk. Akkor majd mindenki boldogan emeli őket a vállára. Csak azt a tizenöt-húsz évet kell kibírni valahogy velük.

Vagy nekik velünk?

● FÜLLER TÍMEA

Paradicsomos káposzta kolbásszal

Hozzávalók

- 1 közepes fej édes káposzta
- 1 nagy fej vöröshagyma
- 2 gerezd fokhagyma egészben
- 1 kis fej brokkoli
- 1 pár paprikás, füstölt hási kolbász
- 3 ek. barnacukor
- só, bors ízlés szerint
- kevés egész köménymag
- 1-2 babérlevél
- 1 „épphogy” ek. pirospaprika
- 1 nagy üveg (1 liter) paradicsomlé
- 3-4 ek. liszt, kevés olaj

Hogy jobban fogjuk szeretni a menzán is messziről elkerült ételt, abban biztosak lehetünk. A káposzta, brokkoli és kolbász hármasa igazán különleges ízvilágot egyesít ebben a közös ételben, amelynek titka a frissessége. Éppen ezért ügyeljünk arra, hogy ne főzzük szét a hozzávalókat!

Az olajon megpirítjuk az apróra vágott hagymát és káposztát, majd hozzáadjuk a 2 cm-es darabokra vágott kolbászkákat. Sózzuk, borsozzuk, rászórjuk a köményt, pirospaprikát ízlés szerint. Hozzáadjuk a rózsákra szedett brokkolit, és beszórnuk a liszttel. Ezután hozzáadjuk a 2 gerezd fokhagymát egészben, és a házi paradicsomlével felöntjük. Legvégül a 2 babérlevél kerüljön bele, ezeket a főzés letelével vegyük ki a finom egytálételünkből.

• KODÁCSY-SIMON ESZTER

Forrás: Ízlelő (egy)hátzajtí ízeink. Luther Kiadó, 2013

Zsiráf

Ha kíváncsiak vagytok erre a hosszú nyakú, hatalmas állatra, csak el kell látogatnotok valamelyik nagyobb állatkertbe; a budapestiben például több zsiráfot is láthattok. Egyike azoknak az állatoknak, amelyeket semmivel nem lehet összetéveszteni. Valószínűtlenül hosszú nyaka, kis szarvacskája, hátának csapott hátulsó fele és szőrzetének sárgásfehér alapon mozaikszerűen elhelyezkedő gesztenyebarna foltjai jellemzik. A bikák magassága 3,5-3,6 méter, fejüket több mint 5 méter magasán hordják.

Hazájuk Afrika középső és déli tájainak szavannái, ahol számos alfajra különülve kisebb-nagyobb csoportokban járnak. Néha csak ketten-hárman vannak együtt, de akadnak nagyobb csapatok is. Rendszerint egy-egy nagy bika jár együtt a tehenekkel és a növendék állatokkal.

Szinte egész nap táplálkoznak. Lassan haladnak, és hosszú nyakuk segítségével a fák koronájából szedik a vékony gallyakat és a leveleket. Ehhez ügyesen használják mozgékony felső ajkukat, érdes nyelvükkel pedig akár a tüskés ágakat is leszakítják, és jóízűen el is fogyasztják. Fától fáig vándorolnak, és ahol nagyobb csapat van együtt, ott az elérhető magasságig a fákat teljesen lekopasztják.

A nagy melegben természetesen lehetőleg naponta inniük is kell, ez azonban hosszú lábaik miatt nem könnyű és egyáltalán nem veszélytelen. Mellső lábaikat szélesre terpesztve hajtják le hosszú nyakukat a vízhez, de ilyenkor válnak leginkább sebezhetővé. Mert ha legnagyobb ellenségük, az oroslán a hátukra ugrik, alig van esélyük a menekülésre. Egyébként eredményesen védekezhetnek: egy jól sikerült kemény rúgásuktól az oroslán el is pusztulhat.

A bikák gyakran verekednek, ilyenkor szorosan egymás mellé állva fejükkel mérnek hatalmas ütéseket a másikra.

A tehen 450 napi vemhesség után ellik, a borjú kéthetes korában az anyatej mellett már leveleket is fogyaszt.

A zsiráfok száma Afrikában sajnos egyre csökken, de az állatkertekben, így a budapestiben is jól szaporodnak.

● SCHMIDT EGON

Kérdések:

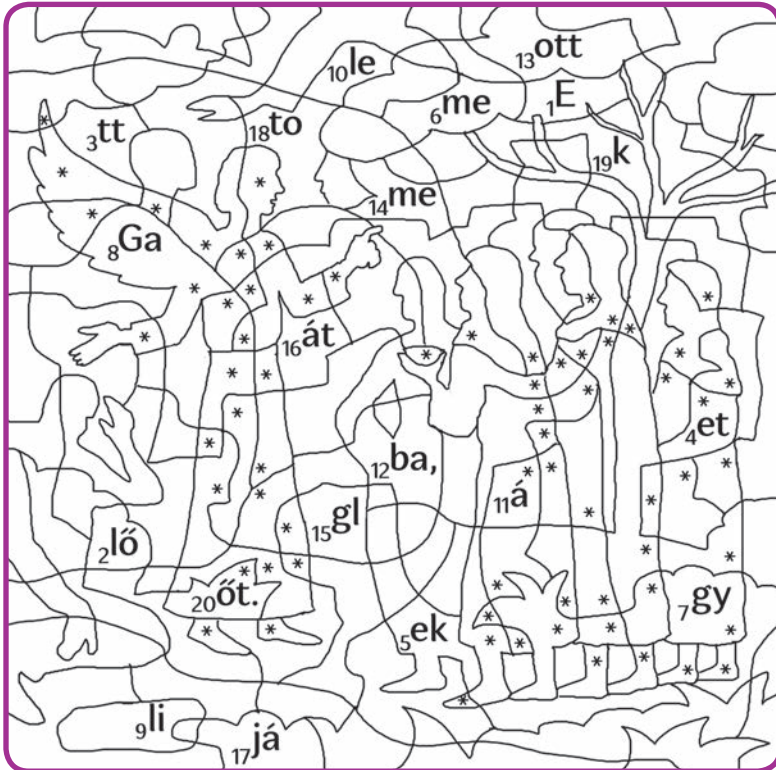
1. Milyen súlyú egy nagy zsiráf bika?
2. Egy egérkének hét nyakcsigolyája van. Mennyi lehet a hosszú nyakú zsiráfnak?
3. A zsiráfnak él egy rokona Afrikában. Melyik állat az?

Ha állatkertben jársz, figyeld meg a zsiráfok táplálkozását, fényképezd le, hogyan használják nyelvüket és felső ajkukat! Az egyes állatok mintázata eltérő, a kutatók Afrikában a nyakukat fényképezve, azok mintázata alapján azonosítják őket. Küldj képet a szerkesztőségbe az állatkerti zsiráfok nyakmintázatáról! Címünk: Evangélikus Élet szerkesztősége, 1091 Budapest, Üllői út 25.; e-mail: evelet@lutheran.hu.

1. 1200 kg. 2. Ugyanannyi, csak erősen megnyúltak. 3. Az okapi.

REJTVÉNY

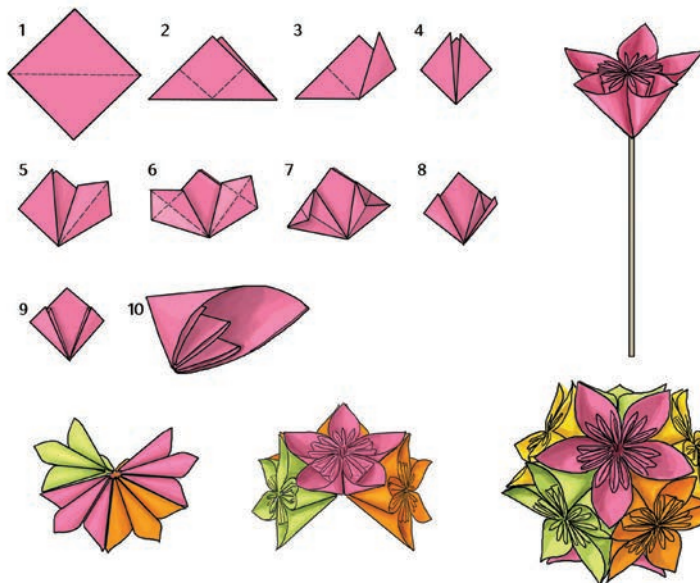
Ha összeolvasod a számozott mezőkben található szótöredékeket, egy mondatot kapsz. A megfejtésben írd le a mondatot és azt, ki mondta ki-nek! Ha kiszínezed a csillagozott mezőket, meg is látod a beszélgetőket.

A helyes megfejtéseket szerkesztőségünk címére beküldők között jutalmat sorsolunk ki. Neved mellett az életkorodat is tüntesd fel!

A virág az új élet üzenetét hirdeti. Íme egy ötlet, hogyan készíthetsz te is virágot.

Fogom a kezed

Mennyei Atyám!

Köszönöm a tavaszi madárdalt, a virágokat és a levelüket bontogató fákat. Ahogyan a napsütés legyőzi a hideget és a sötétséget, úgy győz a te szereteted minden rossz fölött. Mutasd meg nekem is, merre induljak tovább, amikor úgy érzem, mindennek vége!

Töprengő!

Vége?

A népmesék gyakran végződnek így: „Itt a vége, fuss el véle!” Amikor kisgyerekkoromban édesanyám meséjének végén elhangzott ez az ismerős mondat, picit elgondolkoztam, még bennem élt az épp csak befejeződött történet. Jó lett volna, ha folytatódik. Kértem is gyakran: „Mesélj még!” Hiszen olyan biztató volt a „boldogan éltek, míg meg nem haltak”. Jó lett volna a királyfi-val és a királykisasszonnyal tartani tovább a boldogságba is.

Jézus története nagypénteken nem ilyen boldog befejezéshez érkezett: meghalt, és egy sziklásíba temették. Akik szerették őt, úgy érezhették, mindennek vége, ami eddig annyi örömet jelentett nekik. Olvasd el *Márk evangéliumából* a 16. fejezet 1–8. versét! Ebben Isten azt üzeni nekünk: Nincs vége! Jézus él! Érezted már úgy az életedben: mindennek vége? Mert valami nem sikerült, valaki megbántott, valaki elment. Jézus él! Ő nekünk is megmutatja, hogy van folytatás. Nemcsak a mesében, hanem a mi életünkben is. Még a halál után is, hiszen Isten mindenkit feltámaszt majd egy napon.

Téged milyen kérdés foglalkoztat? Ha megírod, a Töprengő szívesen keresi veled együtt a választ.

Felhívás – Huszonöt éves az országos evangélikus hittanverseny

1991-ben a Mevisz gyermekbibliakör-vezető szakcsoportja indította útjára az azóta évente megrendezett vetélkedőt. Az idei verseny döntőjén, április 9-én Piliscsabán szeretnénk megemlékezni az elmúlt huszonöt év hittanversenyeiről. Szeretnénk fényképeket kiállítani. Különösen örülünk az első években készült fotóknak!

A fényképeket digitalizálva a gyulmisz@lutheran.hu e-mail-címre vagy postai úton a Magyarországi Evangélikus Egyház Gyülekezeti és Missziói Osztály, 1450 Budapest, Pf. 21. címre várjuk április 6-ig, a hittanverseny helyszínét és évét megjelölve. Az előhívott fotókat kéresemre visszaküldjük; ebben az esetben kérjük ráírni a fotó hátuljára a postacímét.

Köszönettel:

a gyülekezeti és missziói osztály munkatársai

Budai Tibor kiállítása

A Stefánia Galéria (Budapest XIV. kerület, Stefánia út 34.) meghívja Önt Budai Tibor grafikusművész 70 év – 70 kép című kiállításának megnyitójára április 9-én, szombaton 17 órára. A tárlatot megnyitja M. Nagy Péter újságíró. Közreműködnek a XVII. kerületi Bartók Béla-zeneiskola művésztanárai. Utána tombola. A kiállítás megtekinthető április 29-ig, naponta 11–18 óra között.

A budavári evangélikus szabadegyetem következő alkalmát április 4-én, hétfőn 19 órai kezdettel tartjuk a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 28.). Dr. Fabiny Tamás püspök áhítatát követően dr. Fabiny Tibor irodalomtörténész-professzor tart előadást *Shakespeare és az angol Biblia* címmel. A belépés ingyenes, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Könyvbemutató. A budahegyvidéki evangélikus templomban (Budapest XII. ker., Kék Golyó u. 17.) április 4-én, hétfőn 18.30-kor lesz Szák Kocsis Pál *Egek küszöbén* című verseskötetének bemutató alkalma.

A nyugdíjas lelkészcsaládok következő találkozóját a Deák téren tartjuk április 7-én, csütörtökön fél tízkor. Ezen Sz. Bérczi Margit mutatja be új könyvét, amely *Báthory Erzsébet balladája* címmel jelent meg. Örülünk előre a testvéri találkozónak és az új könyvnek. A viszontlátás reményében szeretettel várjuk a résztvevőket.

Helyszínpontosság. Az evangélikus iskolák kutató és alkotó tanárainak negyedik konferenciája április 8-án a Szezhlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnáziumban lesz. Cím: 1183 Budapest, Kossuth tér 2.

Az Északi Evangélikus Egyházkerület a közgyűlését a 2005. évi IV. tv. 84. § alapján április 22-én, pénteken 14 órakor tartja a Fóti Evangélikus Egyházkerületi Községi Házában (Fót, Szeberényi u. 7.). Mindenkit szeretettel várunk.

A fóti Evangélikus Kántorképző Intézet nyári tanfolyamai. 1. június 23. – július 9. (17 nap, csütörtök–szombat); tanfolyamvezető: Bence Gábor. 2. július 14–30. (17 nap, csütörtök–szombat); tanfolyamvezető: Németh Sándor. 3. augusztus 2–18. (17 nap, kedd–csütörtök); tanfolyamvezető: Kertész Botond. Részletes információk a <http://kantorkepzo.lutheran.hu/381nyaritanfolyamok> oldalon. Jelentkezési határidő: május 27. Minden tanulni vágyó fiatalat szeretettel várunk!

Fogadóórám minden hónap első hétfőjén tartom. Mindenkit szeretettel várok délután három órától öt óráig a Déli Egyházkerület székházában (1088 Budapest, Puskin u. 12.).

RADOSNÉ LENGYEL ANNA
országosfelügyelő-helyettes,
a Déli Egyházkerület felügyelője

Attraktív orvosnő kolléganőmnek szeretnék bemutatni humán műveltségű diplomás, fiatal-középkorú urat. Kulturális, gasztronómiai programok, utazások. Levelet várom „Budai templomtornyok” jelígre: 1250 Budapest 1., Pf. 42.

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Bárhol vagyok,
velem vannak
a lapjaim.

WWW.DIGITALSTAND.HU

Olvassa
az Evangélikus Élet
digitális változatát!

Evangélikus Élet-előfizetés jelentős kedvezménnyel

Ha megrendeli lapunkat, és hoz magával még egy előfizetőt, akkor mindkettejük előfizetése ajándék hónapokkal hosszabbodik. Negyedéves előfizetéshez egy, féléveshez két, egész éveshez pedig négy további hónap az ajándék.

Az Evangélikus Életet megrendelheti e-mailben a kiado@lutheran.hu címen és telefonon is: 06-1/317-5478 vagy 06-20/824-5518. Előfizetési díjaink: egy hónapra 1195 Ft; negyedévre 3575 Ft; fél évre 7150 Ft; egy évre 14 300 Ft.

Ökumenikus lelkeszi és munkatársi konferencia Révfülöpon

Szeretettel hívjuk a testvéreket ez évi lelkeszi (és munkatársi) missziói konferenciánkra, amelyet Révfülöpon az Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központban (8253 Révfülöp, Füredi út 1.) tartunk június 20–24. között.

A konferencia témája: misszió a magyarországi protestáns egyházakban („Ahogy engem küldött az Atya, én is elküldelek titeket...” – Jn 20,21).

Jelentkezési határidő: május 6. A jelentkezési lap a MEÖT honlapján (Meot.hu) megtalálható letölthető formátumban.

A jelentkezési lapokat a következő elérhetőségek valamelyikére kérjük visszaküldeni. Postacím: MEÖT ökumenikus missziói konferencia, 1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 3.; fax: 1/371-2691; e-mail-cím: oikumene@meot.hu. A lelkészek számára a teljes részvételi díjat (28 ezer Ft), a gyülekezeti munkatársak és hitoktatók számára a részvételi díj felét (14 ezer Ft) az evangélikus egyház téríti meg. Felhívjuk a résztvevők figyelmét, hogy támogatást csak azok kapnak, akik részt vesznek a konferencia programjain.

DR. FISCHL VILMOS főtitkár

Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa

Program

Hétfő 16 órától érkezés, a szobák elfoglalása • 18.00 vacsora • 19.00 igehirdetés – Dani Eszter lelkipásztor, a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala Missziói Irodájának vezetője.

Kedd 08.00 imaközösség – Szeverényi János, a Magyarországi Evangélikus Egyház országos missziói lelkésze • 08.30 reggeli • 09.15 igetanolmány – Ribár János nyugalmazott evangélikus

lelkész • 10.00 szünet • 10.30 előadás: *A református egyház missziója* – Dani Eszter • 12.30 ebéd • 16.00 csoportfoglalkozások • 18.00 vacsora • 19.00 igehirdetés – Szeverényi János.

Szerda 08.00 imaközösség – Dani Eszter • 08.30 reggeli • 09.15 igetanolmány – dr. Galsi Árpád református lelkipásztor, a Kálvin Kiadó igazgatója • 10.00 szünet • 10.30 előadás: *Az evangélikus egyház missziója* – Szeverényi János • 11.30 előadás: *A pünkösdi egyház missziója* – Pintér Imre lelkipásztor, a Magyar Pünkösdi Egyház alelnöke • 12.30 ebéd • 16.00 csoportfoglalkozások • 18.00 vacsora • 19.00 igehirdetés – dr. Hecker Frigyes lelkipásztor, nyugalmazott metodista szuperintendens.

Csütörtök 08.00 imaközösség – Pintér Imre • 08.30 reggeli • 09.15 igetanolmány – Ungvári Csaba, a Pünkösdi Teológiai Főiskola rektorhelyettese • 10.00 szünet • 10.30 előadás: *A metodista egyház missziója* – Gyurkó József lelkipásztor • 11.30 előadás: *A baptista egyház missziója* – Durkó István lelkipásztor, a Magyarországi Baptista Egyház missziói igazgatója • 12.30 ebéd • 16.00 csoportfoglalkozások • 18.00 vacsora • 19.00 igehirdetés – Pintér Imre.

Péntek 08.00 imaközösség – Nemeshegyi Zoltán baptista lelkipásztor, a Baptista Teológiai Akadémia docense • 08.30 reggeli • 09.15 igetanolmány – Gyurkó József • 10.00 előadás: *Előkészületek a reformáció 500. évfordulójára* – dr. Hafensch Károly evangélikus lelkész, a Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinatának lelkeszi elnöke • 11.15 úrvacsorai istentisztelet – Durkó István • 12.30 ebéd – elutazás.

Csoportvezetők: Gyurkó József, Nemeshegyi Zoltán, Pintér Imre, Prókai Árpád, Szeverényi János.

NEM HAGYHATOM KINT Istent

EGY SZENVEDÉLYFÜGGŐ SPORTOLÓ SZABADULÁSA

„A *Nem hagyhatom kint Istent* egy lebilincselően őszinte, magával ragadó önfeltárás, amely hiteles szavakkal meséli el, hogy egy széles úton tántorgó, élvhajász alkoholista fiatal hogyan talált rá Isten segítségével arra a keskeny ösvényre, amelyen modern tékozló fiúként elindulva eljutott az önismeret addig feltáratlan lelki tájain keresztül a gyógyuláshoz, a szabaduláshoz, a szeretetre való képességhez, a Teremtőtől kapott új szív belső békéjéhez.” (Részlet az előszóból)

„András könyvét ajánlom mindenkinek, akit megérint a függőség ördöge. (...) Akit elhanyagolnak, azt kísérteni fogja a hanyagság csábító bosszúja. Önmagától is, másoktól is, az egész világtól is elfordulhat az, akinek fáj a szíve, a léte. A metanoia egy olyan fordulat, amely megváltja a szenvedőt, kinyitja a szívét, és valami nagynak picit részévé teszi, talán (...) egy élő sejt Krisztus testében. Az elszigetelt ego illúziója eltűnhet, és az együttlét, a részvétel valami nagyban valósággá válhat.” (Feldmár András)

Szeretettel várjuk könyvbemutatónkra

2016. április 7-én 17 órától

a Jelen biztró kistermében

(1085 Budapest, Blaha Lujza tér 1., bejárat a Márkus Emília utca felől)

GOMBOLA ANDRÁS, a könyv szerzőjének beszélgetőpartnerei:
DOHI GÉZA barát, mentor • HARMATHY ANDRÁS református lelkész
MEZEI SÁNDOR, a Bonus Pastor munkatársa • POLYECSKÓ GÁBOR barát, mentor
PUSKÁS CSABA orvos, a Bonus Pastor önkéntese • SZILASSY BENCE edző
Moderátor: KENDEH K. PÉTER, a Luther Kiadó igazgatója

A könyv 1890 Ft-os áron megvásárolható a könyvbemutatón, április 1-től a Luther Kiadó könyvesboltjában (1081 Budapest, Kiss József u. 2/a), megrendelhető a www.lutherkiado.hu/bolt oldalon és a kiado@lutheran.hu e-mail címen.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (április 3.) *Hűséges az Úr, aki megerősít titeket, és megőrzi a gonosztól.* 2Thessz 3,3 (Ézs 33,22; Jn 20,19–29; 1Pt 1,3–9; Zsolt 112) Húsvét örömeivel a szívünkben ünnepejük ezt a vasárnapot. Az ünnep után azonban a dolgoz, szürke hétköznapok jönnek. Milyen jó lenne megőrizni, magunkkal vinni a feltámadás örömhírét, fényét és ragyogását! Ő hűséges! – biztat Pál apostol. Velünk van életünk minden napján, mi több, megerősít minket hitünkben, mellette való döntésünkben: feltámadott, itt van közöttünk!

Hétfő (április 4.) *Pál írja: Én ültettem, Apollós öntözött, de Isten adta a növekedést. Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja.* 1Kor 3,6–7 (Jer 31,28; 1Móz 32,22b–32; 1Pt 2,11–17) Fontos vagyok! Fontos vagyok? Egyrésztől igen, hiszen Isten munkatársaként munkálkodhatom az ő országában, és ez hallatlan megtiszteltetés. Másrésztől: nem az a fontos, hogy ki vagyok én, és hogy mit csinálok. Nem rajtam múlik, hanem Istenen, aki a növekedést adja. Nélküle hiába minden erőfeszítés, ismeret, tervezés.

Kedd (április 5.) *Hála legyen Istennek, aki a diadalt adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által.* 1Kor 15,57 (Ézs 38,20; Jób 42,7–13[14–17]; 1Pt 2,18–25) Végső ellenségünk, a halál legyőzött Isten Fia által. Az örök élet várományosai, örökösei vagyunk. Ebből a perspektívából szemlélve – Krisztus követőjeként csak ebből érdemes – mindennapi életünk eseményei más értelmet nyernek. Van miért hálát adni! Mindennap.

Szerda (április 6.) *Miután [Jézus] a hét első napjának reggelén feltámadt, először a magdalai Máriának jelent meg, akiből hét ördögöt űzött ki. Ő elment, és megvitte a hírt azoknak, akik övele voltak, akik gyászoltak és sírtak.* Mk 16,9–10 (Ézs 61,1–2; 1Pt 1,22–25; 1Pt 3,1–7) Sokan vannak ma is körülöttünk, akik gyászolnak és sírnak. Sokan vannak, akik reménytelenül és kilátástalanul botorkálnak nap mint nap életük útján. Nem pótszerekre, nem olcsó megoldásokra, hanem Megváltóra van szükségük. Vigyük hírét: feltámadt, van szabadulás!

Csütörtök (április 7.) *Zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel, hálaadással énekeljétek szívetekben Istennek.* Kol 3,16 (Zsolt 44,9; Jn 17,9–19; 1Pt 3,8–12) Vidám szívvel, könnyedén, füttyörészve, dúdolgatva, derűsen jelen lenni a mában. Köszöne-

tet mondani Istennek énekszóval: imádság és hálaadás, amely megvidámítja szívünket, felüdíti lelkünket. Luther hosszasan szemlélt egyszer egy konyhában serénykedő, éneklő házaszszonyt, majd ezt mondta: „Ez volt a legszebb istentisztelet, amit életemben láttam!”

Péntek (április 8.) *Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak [...] nem választhatnak el minket Isten szeretetétől, amely megjelent Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.* Róm 8,38–39 (5Móz 31,8; 1Pt 2,1–10; 1Pt 3,13–17) Az Újszövetség egyik „legerősebb” kijelentése! Nincs az a hatalom, amely elszakíthatna Istentől, aki maga a Szeretet. A mai ember élete tele van félelemmel és rettegéssel: fél a jelen kihívásaitól, fél a jövőtől, betegségetől, attól, hogy elveszíti munkáját. Fél attól, hogy kiközösítik, lenézik, ha nem felel meg bizonyos elvárásoknak... Egész élete vélt vagy valós félelemben telik úgy, hogy közben az erő és magabiztosság, a siker és az elszántság páncélját és álarcát viseli. Isten szeretete testet öltött ebben a világban: ha elfogadjuk őt, megnyertük az életet! Ezt a mostanit, a jelenvalót és az eljövendő örökkévalót egyaránt! Kitől félnénk? Ha az örök élet várományosai vagyunk, mitől rettegünk?

Szombat (április 9.) *Mindennap állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban, és amikor házanként megtörték a kenyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben; dicsérték Istent.* ApCsel 2,46–47a (Zsolt 26,12; ApCsel 8,26–39; 1Pt 3,18–22) A stratégiák, elhatározások és nagy tervek világában Isten igéje kijózanít: arra irányítja a figyelmünket, ami igazán fontos (és nem csak fontosnak látszik). Mit is csináltak az első gyülekezet tagjai? Először: jelen voltak a templomban, azaz hallgatták az igét, énekeltek, imádkoztak. Rendszeresen: azaz mindennap. Másodsor: éltek az úrvacsora ajándékával, rendszeresen kiszolgáltatták a szentséget. Ennyi és nem több. Egyszerű? Igen. Nem azzal törődtek, hogy hányan vannak, hol vannak a fiatalok stb. Olvassuk tovább: „Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.” (ApCsel 2,47b) Egyházunk jövője, növekedése nem a mi kezünkben van. Értsük jól: a minőséggel törődünk, lelki, közösségi értelemben. A mennyiséget bízunk Istenre. Fel szabadult és örömteli lesz egyházi életünk, ha megszabadulunk a növekedés minden áron való kényszerétől.

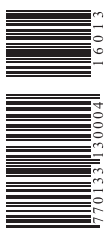
● SZABÓ SZILÁRD

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja – megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu. • EvÉlet on-line: www.evangelikusélet.hu. • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu. Előfizetés: kiado@lutheran.hu.
 • Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.ballal@lutheran.hu).
 Főszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com). Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu). Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu), LACKNER NÉ PUSKÁS SÁRA – Gyermekeknek (keszniegyul@gmail.com), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@online.hu), DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (ezsu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu). Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518.
 Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN.
 Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-80/444-444 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302. Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Címlapfotó: ANIDE-FOTÓ.

Ára: 450 Ft

Sok nyelv egy Lélek

Bábeltől pünkösdig

Egyházkerületi családi missziói nap

2016. május 7. szombat

Kiskőrös

- 9:00 Térzene a Kiskőrösi evangélikus fúvósokkal
9:15 Közös éneklés a Közel együttessel
9:45 Köszöntések – Lupták György, Radosné Lengyel Anna
10:00 Nyitó istentisztelet úrvacsorával (1Móz 11,1–9) – Gáncs Péter
11:15 Ízelítő a délutáni kínálatból
12:00 Ebéd
13:00 Max Lucado: Értékes vagy! – A Sztéhlo-gimnázium diákjainak előadása
13:30 Az igehirdetés továbbgondolása – Gáncs Péter
Többnyelvű énekelt áhítat – Szvorák Katalin, Radosné Lengyel Anna
Hétköznapi misszió – dr. Gonda László, Szeverényi János
Migráció és misszió – dr. Nagy Dorottya, Szabóné Mátrai Marianna
A gyülekezetnövekedés útja – Süveges Gergő, Deák László
15:00 Egyházkerületi díjak átadása
15:30 Záróáhítat (ApCsel 2) – Lupták György és a kiskőrösi Gospel sasok

Gyermek- és ifjúsági programot egész nap biztosítunk.
Hideg ebédcsomagról az egyházkerület gondoskodik.
A nagy busszal érkező csoportok 50%-os támogatást
igényelhetnek.

Jelentkezési határidő: 2016. április 15.

Jelentkezni a del.lutheran.hu weboldalon lehet.

További információ:

Déli Evangélikus Egyházkerület Püspöki Hivatala

1088 Budapest, Puskin u. 12.

E-mail: deli.kerulet@lutheran.hu

2016. július 7-10.

— Ti vagytok —
a föld sója

KÖZÉP-EURÓPAI KERESZTÉNY TALÁLKOZÓ
— BUDAPEST —

előadás

táncház

fórum

istentisztelet

kórus

koncert

workshop

www.foldsojatalalkozo.hu